

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา
กองทุนหมู่บ้านบ้านไร่
หมู่ที่ 18 ตำบลจันทึก อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต
สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
ปีการศึกษา 2545

บทคัดย่อ

นายทงศ์เดช พงษ์พิมาย ; การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ; กรณีศึกษา
กองทุนหมู่บ้านบ้านไร่

อาจารย์ที่ปรึกษา : อาจารย์ ดร. อัจฉรย์ สุขธำรง

การประเมินผลโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษาหมู่บ้านบ้านไร่

การศึกษาวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบรรลุเป้าหมายของโครงการ โดยการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อทำการศึกษาปัญหาทั้งปัจจัยบวกและปัจจัยลบที่มีผลต่อการบรรลุเป้าหมาย กระบวนการสร้างเครือข่ายองค์กรเพื่อการเรียนรู้ และตัวชี้วัดความเข้มแข็งของกองทุนและสมาชิกกองทุนหมู่บ้านบ้านไร่

การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้ระยะเวลา ตั้งแต่เดือน ธันวาคม 2544 ถึงเดือน สิงหาคม 2545 รวมระยะเวลา 9 เดือน โดยวิธีการศึกษาเอกสารข้อมูลที่มีการรวบรวมข้อมูลไว้ จากการสังเกต การสัมภาษณ์ การจัดเวทีหมู่บ้าน เวทีประชาคมตำบล ซึ่งได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากชาวบ้านบ้านไร่ และบุคคลที่เกี่ยวข้อง

ผลการประเมินที่สำคัญสรุปได้ดังนี้

ความเข้มแข็งของหมู่บ้านบ้านไร่ จัดอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งดูได้จากการสรุปผลความเข้มแข็งของชุมชนซึ่งได้สรุปไว้ในบร. 2 ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้มาจากจำนวนครัวเรือนจำนวนร้อยละ 50 ของจำนวนครัวเรือน 223 ครัวเรือน ซึ่งอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน และได้รับความร่วมมือในการที่จะทำกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน และจากการที่ผู้ทำสารนิพนธ์ได้ทำการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการประชุมประจำเดือนของหมู่บ้านทุก ๆ เดือน ทำให้ทราบข้อมูลได้อย่างแท้จริง ส่วนผลการดำเนินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด พบว่า ตรงตามความต้องการของทางรัฐบาล ที่มีการกระจายเงินทุนสู่หมู่บ้านจากฐานรากสู่เมืองบน ซึ่งดูได้จากจำนวนผู้กู้เงินกองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ผู้กู้นำเงินกู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพตรงตามวัตถุประสงค์ ที่ระบุไว้ในแบบเสนอโครงการขอู้ ทำให้เกิดความเข้มแข็งภายในกองทุนหมู่บ้านอย่างยิ่ง

สาขาวิชาการจัดการและการประเมิน โครงการ
ปีการศึกษา 2545

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ลายมืออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ร่วมปรึกษา.....

หน้าอนุมัติ

อาจารย์ที่ปรึกษา และกรรมการสอบ ได้พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาการจัดการประเมินโครงการของสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

อาจารย์ที่ปรึกษา

.....
(อาจารย์ ดร. อัจฉรย์ สุขธำรง)

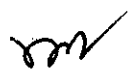
กรรมการสอบ

.....
(อาจารย์ ดร. เรณู ชำเลิศ)

กรรมการสอบ

.....
()
.....
()

อนุมัติให้สารนิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการและการประเมินโครงการ

.....
(.....)

คณบดีสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม
- 8 ต.ค. 2545
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี, ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ บุคคล และกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลือ อย่างดียิ่ง ทั้งในด้านวิชาการและด้านการดำเนินงานวิจัย อาทิ เช่น

- อาจารย์ ดร. อัจฉรย์ สุขธำรง อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์
- อาจารย์ ดร. เรณู ขำเลิศ อาจารย์นิเทศก์ตำบลจันทิก
- คณาจารย์ประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
ที่ให้คำแนะนำปรึกษาทางด้านวิชาการ
- นายจรูญเสฐ์ พิมพบุตร พัฒนาการประจำตำบลจันทิก
ที่ให้คำแนะนำด้านการปฏิบัติการในพื้นที่ และข้อมูลเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน
- ผู้ใหญ่บ้าน นายชาวลิต พงษ์สำเภา และ นายวิชา เอมอมร ประธานกองทุนหมู่บ้าน
คณะกรรมการกองทุน และขอขอบคุณชาวบ้าน หมู่บ้านบ้านไร่ทุกท่าน ที่ได้ให้ข้อมูล
และได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี

ท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ที่ให้การเลี้ยงดูอบรมและส่งเสริมการศึกษาเป็น
อย่างดียิ่งตลอดมา จนทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในชีวิต

นายทนงศักดิ์เดช พงษ์พิมาย

สารบัญ

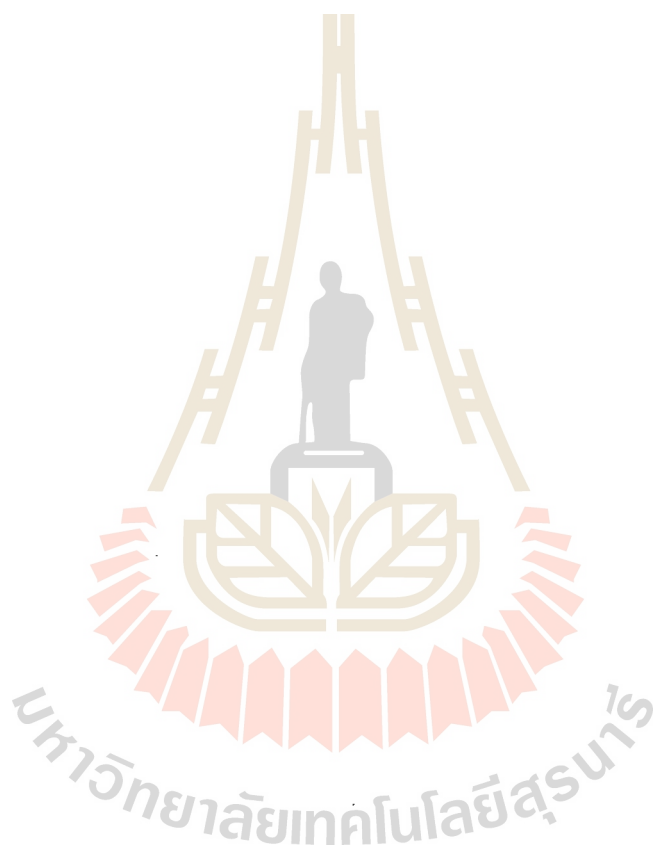
หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
หน้าอำนวยการ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	จ
สารบัญภาพ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. หลักการและเหตุผล.....	1
2. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ.....	2
3. กรอบความคิดทฤษฎี.....	2
4. วิธีดำเนินการ.....	3
5. ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินโครงการ.....	3
บทที่ 2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง.....	4
1. นโยบาย หลักการและวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ.....	4
2. หลักการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ.....	5
3. วัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ.....	5
4. ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ.....	6
5. แบบติดตามคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	9
6. การวิเคราะห์โครงการเพิ่มประสิทธิภาพบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติ.....	11
7. หลักการประเมิน โครงการแบบซัพพอร์ตโมเดล.....	12
8. เอกสารอื่น ๆ.....	13
บทที่ 3 วิธีดำเนินการประเมินโครงการ.....	14
1. วิธีการประเมินโครงการ.....	14

2. กรอบชีวิตควา ส เข้มแข็งกองทุนหมู่บ้านบ้านไร่.....	15
3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	15
4. ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการ.....	15
5. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ.....	19
6. การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	20
7. วิธีเก็บข้อมูล.....	21
8. การวิเคราะห์ข้อมูล.....	21
บทที่ 4 ผลการประเมินติดตามประเมินโครงการ.....	23
1. ผลการประเมินบริบทชุมชน.....	23
2. บริบทระดับท้องถิ่น.....	26
3. ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม.....	32
4. สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ.....	40
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	43
1. สรุปผลการประเมินโครงการ.....	43
2. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ.....	43
3. วิธีดำเนินการ.....	43
4. ข้อเสนอแนะ.....	45
บรรณานุกรม.....	46
ภาคผนวก.....	47
ภาคผนวก ก.....	47
ภาคผนวก ข.....	53

สารบัญภาพ

1. ภาพที่ 1 แสดงความคิดพื้นฐานการประเมินของสติเฟิลดูบีม.....12

สารบัญตาราง

หน้า

1. ตารางที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการตัดสินใจและประเภทของการประเมิน.....	13
2. ตารางที่ 2 แสดงการสามารถแจกแจงความถี่ของข้อมูล.....	22
3. ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามลักษณะประชากร.....	26
4. ตารางที่ 4 แสดงจำนวนที่ดินทำกินของประชากรหมู่บ้านบ้านไร่.....	27
5. ตารางที่ 5 แสดงจำนวนแหล่งน้ำและการใช้น้ำของหมู่บ้านบ้านไร่.....	28
6. ตารางที่ 6 แสดงรายได้เฉลี่ยของประชากรหมู่บ้านบ้านไร่.....	28
7. ตารางที่ 7 แสดงการทำบุญหรืองานประเพณีหมู่บ้านบ้านไร่.....	29
8. ตารางที่ 8 แสดงรายละเอียดการศึกษาของประชากรหมู่บ้านบ้านไร่.....	31
9. ตารางที่ 9 แสดงความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	32
10. ตารางที่ 10 แสดงรายชื่อคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านบ้านไร่.....	33
11. ตารางที่ 11 แสดงรายชื่อที่ปรึกษากองทุนหมู่บ้านบ้านไร่.....	33
12. ตารางที่ 12 แสดงจำนวนผู้กู้ทั้งหมด.....	34
13. ตารางที่ 13 แสดงจำนวนเงินกู้ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน.....	35
14. ตารางที่ 14 แสดงจำนวนร้อยละผู้ได้รับอนุมัติเงินกู้.....	35
15. ตารางที่ 15 แสดงการเปรียบเทียบจำนวนโครงการขอกู้กับอาชีพผู้กู้.....	36
16. ตารางที่ 16 แสดงรายได้เฉลี่ยของประชากรหมู่บ้านบ้านไร่.....	37
17. ตารางที่ 17 แสดงกลุ่มอาชีพของผู้กู้หมู่บ้านบ้านไร่.....	39
18. ตารางที่ 18 แสดงความเข้มแข็งของกองทุนหมู่บ้านบ้านไร่.....	41

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

คนไทยในอดีตอยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่ เป็นครอบครัวแบบขยาย วิถีชีวิตของสังคมในอดีตเป็นสังคมแบบพึ่งพาตนเอง อยู่อย่างพอเพียง ในระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ อยู่กับธรรมชาติ ซึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ถึงแม้จะประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง คือ เศรษฐกิจของประเทศมีความเจริญก้าวหน้า ประชาชน มีรายได้เพิ่มขึ้น แต่ก็ยังมีปัญหาในการกระจายได้ไปสู่ประชาชนไม่ทั่วถึง ก่อให้เกิดผลกระทบในด้านอื่นตามมาอีกมาก เช่น ค่านิยมด้านวัตถุ สังคมไทยกลายเป็นสังคมบริโภคนิยม เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น ยาเสพติด สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ อาชญากรรม สภาพครอบครัวแตกแยก สังคมเกิดความอ่อนแอ เพราะการอพยพแรงงานไปทำงานต่างถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือการหนีจากชนบทเข้าไปขายแรงงานภาคอุตสาหกรรม จากปัญหาดังกล่าว รัฐบาลในยุคปัจจุบันได้เห็นความสำคัญของปัญหาต่าง ๆ จึงได้มีนโยบายเร่งด่วน ให้มีการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองขึ้นมาหมู่บ้านละ 1 ล้านบาท ประมาณ 74,881 กว่าหมู่บ้าน ทั่วประเทศ เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในการลงทุนสร้างอาชีพ และสร้างรายได้ ให้แก่ประชาชนในชุมชน ซึ่งจะทำให้ชุมชนและท้องถิ่นทั่วประเทศมีความเข้มแข็ง และพึ่งตนเองได้ อย่างยั่งยืน

จากความพร้อมของหมู่บ้านไร่ ตำบลจันทึก อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ได้จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านหนึ่งล้านบาท หรือกองทุนเงินล้านแล้วเสร็จ และได้รับการอนุมัติให้ตั้งกองทุนรับการจัดสรรโอนเงินเข้ากองทุน ตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล ในการพัฒนาสร้างอาชีพ สร้างรายได้ เพิ่มรายได้ หรือ ลดรายจ่าย เป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้าน เป็นการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน และเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจระดับรากหญ้าให้มีความเข้มแข็ง เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ

เมื่อบัณฑิตกองทุนได้เข้าประจำในหมู่บ้านบ้านไร่ บัณฑิตได้เข้าส่งเสริมกองทุนหมู่บ้านให้กรรมการประชาชนมีความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านตามโครงการเพิ่มประสิทธิภาพบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเพื่อเป็นการช่วยส่งเสริมและให้บัณฑิตมีงานทำเพื่อเป็นการ

พัฒนาประเทศและตามโครงการ ได้มีการศึกษาต่อ เมื่อเป็นการยกระดับการศึกษาให้กับบัณฑิต ตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต การจัดการและการประเมินโครงการ เมื่อให้กองทุนหมู่บ้านบ้านไร่มีสักยภาพและยั่งยืนในอนาคต และเพื่อให้ทราบถึงผลสำเร็จว่าสำเร็จตามที่ตั้งไว้ในวัตถุประสงค์หรือไม่ และบัณฑิตที่เข้ามาปฏิบัติงานในหมู่บ้านบ้านไร่มตามโครงการเพิ่มประสิทธิภาพบริหารจัดการหมู่บ้านและชุมชนเมืองสามารถเพิ่มประสิทธิภาพได้มากน้อยเพียงใด บัณฑิตในหมู่บ้านบ้านไร่มจึงนำเสนอผลของการปฏิบัติมาเขียนเรียบเรียงเป็นรายงานการประเมินในรูปของ “สารนิพนธ์” (Substantitive Report) เพื่อให้เห็นถึงความสำเร็จตลอดจนจุดอ่อน จุดแข็ง ที่ควรปรับปรุงในหมู่บ้านบ้านไร่มและพัฒนาให้มีศักยภาพยั่งยืนในอนาคต

วัตถุประสงค์การประเมินโครงการ

1. เพื่อศึกษาความสามารถในการบริหารจัดการกองทุนของหมู่บ้าน
2. เพื่อเป็นการสร้างงาน สร้างรายได้ พัฒนาอาชีพ ของสมาชิกในหมู่บ้าน
3. เพื่อลดปัญหาความยากจนของสมาชิกในหมู่บ้าน
4. เพื่อให้มีศักยภาพที่ดีของสมาชิกในหมู่บ้าน
5. เพื่อศึกษาด้านบวกที่ส่งผลดีและด้านลบที่ก่อให้เกิดปัญหาในการดำเนินกองทุนของหมู่บ้าน

กรอบแนวคิดทางทฤษฎี

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านครั้งนี้ ใช้ระบบที่เรียกว่า “ชิพพ์โมเดล” ของ สตีฟเฟิลบีม เป็นกระบวนการของการวิเคราะห์ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ต่อการตัดสินใจในทางเลือกต่าง ๆ ที่มีอยู่” และจะใช้เป็นเครื่องมือในการประเมิน ชิพพ์โมเดล คือ

1. การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation : C) เป็นการประเมินก่อนการดำเนินการ โครงการ เพื่อพิจารณาหลักการและเหตุผล ความจำเป็นที่ต้องดำเนินโครงการประเด็นปัญหา และความเหมาะสมของเป้าหมายโครงการ
2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation : I) เป็นการประเมิน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของความพอเพียงของทรัพยากร อาทิ จำนวนคน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งเทคโนโลยีและแผนการของการดำเนินการ โครงการ
3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินการ ที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุง ให้การดำเนินการช่วงต่อไป มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานทุกขั้นตอน
4. การประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น (Product Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อเปรียบ

เทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับจุดประสงค์ของโครงการ รวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการขยายผล ขยาย หรือ ปรับเปลี่ยนโครงการ

วิธีดำเนินการ

การดำเนินการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีขั้นตอนดังต่อไปนี้
ขั้นที่ 1 การเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูล ได้จำแนกจากแหล่งข้อมูลดังนี้

1. ใช้วิธีเก็บข้อมูลรวบรวมข้อมูลโดยตรงจากคนในหมู่บ้าน เรียกว่า แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data Source)
2. เป็นแหล่งข้อมูลที่เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้เอกสารหลักฐาน บอกล่า ที่เกี่ยวกับหมู่บ้าน เรียกว่า แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data Source)

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้จำแนกวิธีการดังนี้

1. การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการพูดคุยเพื่อหาข้อมูลที่ต้องการจะทราบเป็นรายบุคคล หรือกลุ่มบุคคลภายในหมู่บ้าน
2. การสังเกต (Observation) เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มบุคคล โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในการประชุมและงานต่างๆ ที่จัดขึ้นภายในหมู่บ้าน

ขั้นที่ 2 รวบรวมและประมวลผล โดยการนำเอาข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาวิเคราะห์ และจัดเป็นระบบ ระเบียบ เพื่อสะดวก รวดเร็ว และง่ายต่อการทำความเข้าใจ แปลความและสรุปความ โดยเริ่มจากขั้นตอนการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล การจำแนกประเภทของข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์โดยการใช้ค่าสถิติที่เหมาะสมกับข้อมูลนั้น ๆ แล้วนำข้อมูลมาคำนวณด้วยมือ และเครื่องคำนวณ

ขั้นที่ 3 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ สรุป อภิปรายผล และเสนอแนะ

ผลที่คาดว่าจะได้รับการประเมินโครงการ

1. ได้ทราบถึงความสามารถในการบริหารจัดการกองทุน
2. ได้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินโครงการ จะได้นำมาปรับปรุงและพัฒนาต่อไปในหมู่บ้าน
3. ได้ทราบถึงระดับความเข้มแข็งของสมาชิกในหมู่บ้าน
4. ได้ทราบถึงกระบวนการและการดำเนินการกองทุนของหมู่บ้าน

บทที่ 2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

จากการที่รัฐบาลได้มีนโยบายให้จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านขึ้นนั้นทางคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติได้มีการกำหนดระเบียบการต่างๆ ทั้งที่กำหนดให้เป็นระเบียบระดับประเทศและกำหนดให้คณะกรรมการระดับหมู่บ้านกำหนดขึ้นเองเพื่อให้สอดคล้องกับท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งได้รวบรวมระเบียบ และแบบฟอร์มต่างๆ ที่สำคัญไว้ดังนี้

1. นโยบาย หลักการ และวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
2. ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
 - 2.1 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544
 - 2.2 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พ.ศ. 2544
 - 2.3 ระเบียบกองทุนหมู่บ้านบ้านไร่ พ.ศ. 2544
3. แบบฟอร์มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
 - 3.1 แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน
 - 3.2 แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้าน
4. การวิเคราะห์โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
5. หลักการประเมินโครงการ รูปแบบการประเมินแบบชีพชีพโมเดล

นโยบาย หลักการ และวัตถุประสงค์กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

1.1 นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ตามที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (2544) ระบุว่า นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เป็นนโยบายของรัฐบาลซึ่งมี พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี ได้กำหนดนโยบายเพื่อเป็นการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม และการแก้ปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองโดยรัฐบาลจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กองทุนละ 1 ล้านบาท พร้อมเสริมสร้างและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้

มีขีดความสามารถ ในการจัดระบบบริหารจัดการกองทุนหมุนเวียน ในหมู่บ้านและชุมชนเมืองกันเอง

ตามที่ หนังสือพิมพ์ ชีวิตชุมชน ฉบับที่ 11 มีนาคม - มิถุนายน 2544. กล่าวว่า นโยบายกองทุนหมู่บ้านคือ "เครื่องมือ" และ กระบวนการในการกอบกู้วิกฤตเศรษฐกิจและสังคมร่วมกันของชุมชนในระดับหมู่บ้าน เปิดโอกาสให้ชุมชนและสมาชิกได้มาเรียนรู้ร่วมกัน ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ส่งเสริมให้เกิดการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เป็นพื้นฐานในการพึ่งตนเอง(ลดรายจ่าย สร้างรายได้) โดยใช้ "เงิน" เป็น "เครื่องมือ" ในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนที่กำลังพัฒนา และต่อยอดให้กับชุมชนที่มีความเข้มแข็งแล้วระดับหนึ่งให้ขยายผลไปช่วยชุมชนที่อ่อนแอกว่า กลไกชุมชนระดับหมู่บ้านเป็นกุญแจของความสำเร็จ หากเน้นที่กระบวนการเรียนรู้ การมีส่วนร่วม การใช้ปัญญานำหน้าการเงินการติดตามประเมินผลที่ดี การวางแผนหมุนเวียนให้เกิดความยั่งยืน ท่ามกลางการปฏิบัติก็มีการสรุปทบทวนกันเป็นระยะในลักษณะทำไปเรียนรู้ไป ในอนาคตเราจะเห็นคุณภาพใหม่ของการพัฒนาชุมชน สังคม ตลอดจน สิ่งต่างๆ ที่อยู่บนพื้นฐานความเป็นจริงที่ไม่เลื่อนลอย และมีความยั่งยืนเติบโตอย่างต่อเนื่องในระยะยาว

1.2 หลักการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

1. เสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่น
2. ชุมชนเป็นกำหนดอนาคต และจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง
3. เกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน
4. เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน และประชาสังคม
5. กระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและพัฒนาประชาธิปไตย

1.3 วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1. เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับการลงทุนเพื่อการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่ายการบรรเทาเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นเร่งด่วน และสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน
2. เพื่อส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง
3. เพื่อเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในการเรียนรู้ การสร้างและ พัฒนาคณะคิดริเริ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง

4. เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ ในระดับฐานรากของประเทศรวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต

5. เพื่อเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

(ที่มา : คู่มือสำหรับประชาชน เพื่อเตรียมการจัดตั้งและดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2544 : 1-3)

ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (ภาคผนวก ก)

2.1 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2544 ประกอบด้วย 2 หมวดดังนี้

2.1.1 หมวด 1 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ สรุปได้ดังนี้

1) คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ประกอบด้วย

- 1.1 นายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรี เป็น ประธาน
- 1.2 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็น รองประธานคนที่ 1
- 1.3 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เป็น รองประธานคนที่ 2
- 1.4 รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เป็น รองประธานคนที่ 3
- 1.5 ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนไม่เกิน 10 คน เป็น กรรมการ
- 1.6 เลขาธิการนายกรัฐมนตรี เป็น กรรมการและเลขานุการ

2. คณะกรรมการมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 2 ปีและจะพ้นจากตำแหน่งเมื่อตาย ลาออก เป็นบุคคลล้มละลาย รวมทั้งคณะรัฐมนตรีมีมติให้พ้นจากตำแหน่ง เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถและได้รับโทษจำคุก โดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก

3. ในการประชุมของคณะกรรมการต้องมีองค์ประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด

4. คณะกรรมการอำนาจและหน้าที่ในเรื่องเกี่ยวกับการกำหนดกรอบระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศหรือคำสั่งที่เกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

2.1.2 หมวด 2 สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ข้อ 13) และ (ข้อ 14) สรุปได้ว่า

ให้มีสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ในสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี โดยสำนักงานนี้มีอำนาจหน้าที่ เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการที่ปฏิบัติงานบูรณาการศึกษารวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ในการดำเนินงาน จัดให้มีการประชุมชี้แจงและฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้อง และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบถึงการจัดตั้ง นโยบาย และแนวทางการบริหาร ดำเนินการและประสานงานกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง และเตรียมความพร้อมให้การสนับสนุนเกี่ยวกับนโยบาย ระเบียบ หลักเกณฑ์ การดำเนินงานต่อคณะกรรมการรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีของสำนักงานเสนอต่อคณะกรรมการ

2.2 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พ.ศ. 2544

หมวด 1 ข้อความทั่วไป กล่าวถึงการบังคับใช้ระเบียบและความหมายของคำศัพท์ต่าง ๆ ที่ใช้ในระเบียบเพื่อให้เข้าใจในความหมายที่ตรงกัน

หมวด 2 กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ กล่าวถึง ปรัชญา หลักการ วัตถุประสงค์ แหล่งเงินกองทุน และอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

หมวด 3 คณะอนุกรรมการสนับสนุนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กล่าวถึงบุคคลในตำแหน่งต่าง ๆ และอำนาจหน้าที่ของคณะอนุกรรมการสนับสนุนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

หมวด 4 คณะอนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัด กล่าวถึงบุคคลในตำแหน่งต่าง ๆ ขอบเขตและอำนาจหน้าที่ของคณะอนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัด

หมวด 5 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กล่าวถึงคุณสมบัติของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง อำนาจหน้าที่และการดำรงตำแหน่งตามวาระที่กำหนด

หมวด 6 กองทุนและสมาชิก กล่าวถึงแหล่งที่มาของเงินกองทุน คุณสมบัติและหน้าที่ของสมาชิก

หมวด 7 การกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กล่าวถึงขั้นตอนการกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านและการชำระคืนเงินกู้

ระเบียบกองทุนหมู่บ้านบึงไผ่ (ภาคผนวก ข)

ระเบียบกองทุนหมู่บ้าน มีดังนี้

1. วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุน

- 1.1 เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนให้กับสมาชิก
- 1.2 เพื่อส่งเสริมการออมทรัพย์ด้วยวิธีการถือหุ้นด้วยเงินรับฝาก
- 1.3 เพื่อให้บริการเงินกู้แก่สมาชิกเพื่อส่งเสริมและพัฒนาให้มีความสามารถในการจัดการบริหารเงินกองทุน
- 1.4 เพื่อพัฒนาจิตใจสมาชิกให้เป็นคนดี มีคุณธรรม 4 ประการคือ
 - 1.4.1 เป็นคนมีความซื่อสัตย์
 - 1.4.2 เป็นคนไม่เห็นแก่ตัว
 - 1.4.3 เป็นคนไม่มัวเมาในสิ่งอบายมุข
 - 1.4.4 เป็นคนรู้รักสามัคคี
- 1.5 เพื่อพัฒนาสมาชิกให้เป็นคนดี มีคุณธรรม 4 ประการ
 - 1.5.1 เป็นคนเก่งเรียนใฝ่หาความรู้ใหม่ๆ
 - 1.5.2 เป็นคนเก่งคิด เก่งสร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหา
 - 1.5.3 เป็นคนเก่งงาน ขยันการงาน และมีความรับผิดชอบหน้าที่การงาน
 - 1.5.4 เป็นคนเก่งคน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อทุกคน

2. แหล่งที่มาของกองทุน ประกอบด้วยเงินและทรัพย์สิน ดังนี้

- 2.1 เงินที่ได้รับจัดสรรจากคณะกรรมการ
- 2.2 เงินกู้ยืม
- 2.3 ดอกผลหรือผลประโยชน์ใดๆเกิดขึ้นจากเงินกองทุน
- 2.4 ค่าธรรมเนียมแรกเข้า
- 2.5 เงินรับฝากสัจจะ
- 2.6 เงินค่าหุ้น/เงินออม
- 2.7 เงินสมทบจากกลุ่ม หรือองค์กรสมาชิก
- 2.8 เงินหรือทรัพย์สินอื่นๆ ที่กองทุนได้รับโดยไม่มีเงื่อนไขผูกพัน หรือภาระติดพันอื่นใด

3. คุณสมบัติของสมาชิก

1. เป็นผู้อาศัย หรืออยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าหกเดือนก่อนการจัดตั้งกองทุน

- 6.2 เป็นผู้สนับสนุนอันดีงาม มีความรู้ ความเข้าใจ เห็นชอบในหลักการของกองทุน และสนใจที่จะเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมของกองทุน
- 6.3 เป็นผู้พร้อมที่จะปฏิบัติตามระเบียบของกองทุน
- 6.4 เป็นผู้ที่คณะกรรมการกองทุน ได้มีมติเห็นชอบให้เข้าเป็นสมาชิก
- 6.5 อุดหนุน เสียสละ และเห็นแก่ผลประโยชน์ของกองทุนเป็นสำคัญ
- 6.6 มีเงินฝากสัจจะ และถือหุ้นอย่างน้อยหนึ่งหุ้น แต่ต้องไม่เกิน 1 ใน 5 ของ จำนวนหุ้นทั้งหมดที่มีอยู่ในกองทุน
- 6.7 ต้องมีอาชีพสุจริต
- 6.8 ไม่มีประวัติเสียหายทางการเงินหรือเหนียวหนี้

ข้อ 7. การสมัครเข้าเป็นสมาชิก

- 7.1 ยื่นคำขอสมัครเป็นสมาชิกกองทุน ได้ที่คณะกรรมการกองทุน
- 7.2 ผู้ที่มีคุณสมบัติตามข้อ 6 สามารถยื่นความจำนงหรือ สมัครเข้าเป็นสมาชิก ของกองทุนได้โดยสามารถสมัครเป็นสมาชิกได้ทั้งเป็นรายบุคคล กลุ่ม หรือ องค์กร ชุมชน แล้วแต่ความสมัครใจของผู้สมัครเป็นสมาชิก
- 7.3 คณะกรรมการกองทุนเป็นผู้พิจารณาว่าจะรับบุคคลหนึ่งบุคคลใดเข้าเป็น สมาชิกโดยชอบธรรม

แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีส่วน สำคัญในการประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองต่าง ๆ เนื่องจากกระบวนการ คัดเลือกคณะกรรมการกองทุน จะต้องเป็นไปตามของระเบียบว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 กล่าวได้ว่า

1. จำนวนครัวเรือนที่ร่วมประชุม จะต้องมียุทธวิธีสามในสี่ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด
2. การเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้เป็นไปตามมติที่ประชุม คุณสมบัติของคณะกรรมการกองทุน เป็นไปตามของระเบียบคณะกรรมการ ว่าด้วยการ จัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ดังนี้
 1. เป็นผู้มิใช่ชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านและอาศัยในหมู่บ้านติดต่อกันเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 2 ปี ก่อนวันที่ได้รับเลือกเป็นกรรมการกองทุน
 2. เป็นผู้บรรลุนิติภาวะโดยมีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์
 3. ปฏิบัติตนอยู่ในหลักศาสนา มีความรับผิดชอบ เสียสละ มีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน

ไม่ติดการพนัน ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติด และไม่มีประวัติเสียหายทางการเงิน ตลอดจนยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

4. ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย คนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
5. ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท
6. ไม่เคยต้องพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดแต่รอการกำหนดโทษหรือการลงโทษในความผิดตำแหน่งหน้าที่หรือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ยกเว้นความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์และความผิดฐานบุกรุก
7. ไม่เคยถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ เพราะทุจริตต่อหน้าที่หรือสร้างความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ราชการ องค์กร หรือหน่วยงานที่สังกัด

8. ไม่เป็นผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่เสียสิทธิ
 9. ไม่เป็นผู้ที่เคยพ้นจากตำแหน่งคณะกรรมการกองทุนตามแบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านบ้านใด นั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้คณะกรรมการกองทุน ได้ประเมินความพร้อมในด้านต่าง ๆ ของกองทุนหมู่บ้านบ้านใด ตามสภาพความเป็นจริงและจะต้องมีความพร้อมในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. สร้างจิตสำนึก และกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน
2. เลือกสรรคนดีเป็นกรรมการกองทุน
3. จัดทำระเบียบข้อบังคับ
4. การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
5. รับเงินจัดสรร เมื่อได้รับการอนุมัติเงินจัดสรร ให้คณะกรรมการติดต่อธนาคารโดยนำ

การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การพิจารณาเงินกู้ให้กับผู้กู้นั้น คณะกรรมการจะต้องดำเนินการตามระเบียบว่าด้วยการกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

1. ประวัติและอุปนิสัย เป็นคนซื่อสัตย์ รักษาคำพูด ขยันหมั่นเพียร ตั้งใจทำมาหากิน อดทน ไม่เคยโกงเงินคนอื่น ไม่เสเพล ไม่เล่นการพนัน ไม่เคยมีประวัติเสียหายทางการเงิน มีความรู้และมีประสบการณ์ในธุรกิจที่ทำ

2. หลักประกัน ผู้คคลที่จะค้ำประกันควรมีฐานะทางการเงินดีพอที่สามารถชำระหนี้แทนได้ หรือต้องเป็นคนที่มีความรับผิดชอบ น่าเชื่อถือ หรือถ้าเป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันก็ต้องมีสภาพคล่องสูงคือสามารถขายได้ง่ายและรวดเร็ว และควรกำหนดว่าจะให้กู้ได้กี่เปอร์เซ็นต์ของราคาประเมินหลักทรัพย์ เพื่อให้มีส่วนต่างสำหรับดอกเบี้ยที่เกิดขึ้นหากต้องมีการบังคับเอาทรัพย์สินเป็นหลักประกันเพื่อชำระหนี้ เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาที่ว่ากว่าจะบังคับเอาเงินจากทรัพย์สินที่เป็นประกันภาระหนี้ก็เกินมูลค่าประกันแล้ว

3. ความสามารถในการชำระหนี้

ความสามารถในการชำระหนี้พิจารณาจากรายได้ การกู้เงินไปลงทุน ระยะเวลาการรายได้รายจ่ายแต่ละเดือนจะเหลือเท่าใด และพอเพียงที่จะชำระหนี้ได้ไหม หากไม่พอ ก็ต้องลดจำนวนเงินให้กู้ลง แต่ก็ยังมีข้อพึงระวังคือ หากอนุมัติเงินกู้ ให้แล้ว ผู้ขอผู้ได้เงินไม่พอเพียงและต้องไปกู้เงินนอกระบบมาใช้ กรณีเช่นนี้การปฏิเสธการให้กู้ก็อาจเป็นทางเลือกที่ดีกว่า

4. เงินทุนของผู้ขอู้ ผู้ขอู้ควรมีเงินลงทุนของตนเองจำนวนหนึ่ง ที่เตรียมสะสมไว้สำหรับประกอบธุรกิจในส่วนที่เหมาะสมกับจำนวนเงินลงทุนทั้งหมดที่ต้องใช้ในการทำธุรกิจ เพราะหากใช้เงินทุนของตนเองน้อยแต่ขอู้มากผู้ขอู้ต้องมีการผ่อนชำระหนี้สูง ทำให้เกิดหนี้มีปัญหาคืนได้ภายหลัง นอกจากนี้การที่ผู้ขอู้ใช้เงินลงทุนของตนเองมากย่อมเป็นการแสดงความมั่นใจในธุรกิจของตนเองอย่างหนึ่ง และมีความตั้งใจจริงที่จะประกอบธุรกิจของตนให้ประสบความสำเร็จ

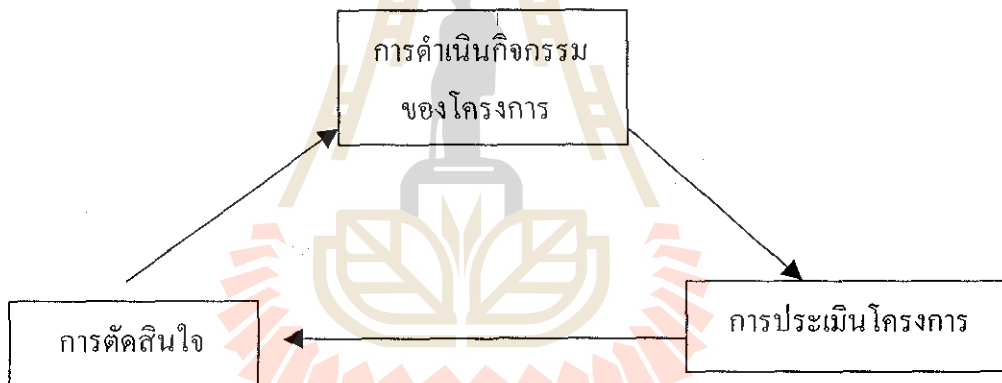
การวิเคราะห์โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ตามที่รัฐบาลมีนโยบายจัดตั้งโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อเป็นการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและพัฒนากองทุนไปสู่ความเข้มแข็งด้านสังคมและเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จึงเห็นสมควรให้มีการสนับสนุนให้จัดตั้งโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จากการศึกษาวิจัยได้เข้าร่วมโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ผู้วิจัยเห็นว่าโครงการนี้เป็นประโยชน์แก่รัฐบาล กองทุนและผู้เข้าร่วมโครงการ สำหรับประโยชน์ของผู้เข้าร่วมโครงการ คือ ผู้สำเร็จการอบรมจะได้รับประกาศนียบัตรบัณฑิต หลักสูตรการจัดการและการประเมินโครงการ โดยใช้ชุมชนเป็นห้องเรียน มีการเรียนรู้ ปฏิบัติงานและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ ซึ่งจะมีประสบการณ์จริง นำไปใช้ในการทำงานต่อไป นอกจากนี้ยังมีโอกาสหางานได้ง่ายขึ้นและสามารถนำประกาศนียบัตรไปใช้เป็นหน่วยกิตสมทบในการศึกษาต่อระดับปริญญาโทได้ สำหรับประโยชน์ของกองทุน มีการบริหารจัดการกองทุนที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น มีกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ การติดตาม

ประเมินผลและส่งเสริมการพัฒนา นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งเป็นการส่งเสริมกิจกรรมของนโยบายที่มีอยู่ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น สำหรับผู้เข้าร่วมโครงการจะต้องเก็บรวบรวมข้อมูลจากสถานที่จริง โดยใช้แบบรายงานด้วยวิธีการ สัมภาษณ์ สอบถาม ซึ่งเป็นประโยชน์ของรัฐบาลที่ต้องการจะทราบข้อมูลต่าง ๆ และทราบกระบวนการดำเนินงานของกองทุนว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของรัฐบาลมากน้อยเพียงใด

หลักการประเมินโครงการแบบชิฟฟ์โมเดล

แนวคิดและรูปแบบการประเมินแบบ CIPP MODEL ของ สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP MODEL) กล่าวว่า “การประเมิน เป็นกระบวนการของการระบุ หรือกำหนดข้อมูลที่ต้องการ รวมทั้งการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ให้เกิดสารสนเทศที่มีประโยชน์ เพื่อนำเสนอสำหรับใช้เป็นทางเลือกในการตัดสินใจ” โดยมีแนวความคิดพื้นฐาน คือ

แผนภาพที่ 2.1 ความคิดพื้นฐานการประเมินของสตัฟเฟิลบีม

สตัฟเฟิลบีม ได้จำแนกขั้นตอนของการประเมิน เป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. กำหนด หรือระบุข้อมูลที่ต้องการ
2. การเก็บรวบรวมข้อมูล
3. วิเคราะห์และจัดการสารสนเทศ เพื่อนำเสนอผู้บริหาร

นอกจากนี้ได้นำเสนอประเภทของการตัดสินใจที่สอดคล้องกับประเด็นที่ประเมิน ดังนี้

1. การตัดสินใจเพื่อวางแผน (Planing Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินสภาพแวดล้อมที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดจุดประสงค์ของโครงการให้สอดคล้องกับแผนการดำเนินการ

2. การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้างของโครงการ (Structuring Decision) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากปัจจัยเบื้องต้น ที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดโครงสร้างของแผนงาน และขั้น

ตอนของการดำเนินการของโครงการ

3. การตัดสินใจเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ (Implementing Decision) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินกระบวนการ เพื่อพิจารณาควบคุมดำเนินการให้เป็นไปตามแผนและปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

4. การตัดสินใจเพื่อทบทวนโครงการ (Recycling Decision) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น เพื่อพิจารณาการยุติ ล้มเลิก หรือปรับขยายโครงการที่จะนำไปใช้ในโอกาสต่อไป

ตารางที่ 1 รูปแบบแบบชีพพีโมเดลประเมินในด้านต่าง ๆ เพื่อการตัดสินใจ ดังนี้

การประเมิน	การตัดสินใจ
การประเมินสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation)	เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนในการกำหนดวัตถุประสงค์
การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation)	เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงสร้างเพื่อกำหนดรูปแบบของโครงการ
การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation)	เป็นการตัดสินใจในด้านการประยุกต์ใช้เพื่อควบคุมการดำเนินการของโครงการ
ประเมินผลผลิต (Product Evaluation)	เป็นการตัดสินใจเพื่อตัดสินใจและดูผลสำเร็จของโครงการ

เอกสารหลักวิชาอื่น ๆ

1. ชูติวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา
2. ชูติวิชาการวิจัยชุมชน
3. ชูติศาสตรนิพนธ์
4. หนังสือรวมบทความการประเมินโครงการ
5. หนังสือการประเมินโครงการ

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการประเมินโครงการ

1. วิธีการประเมินโครงการ

การดำเนินการวิจัยและประเมินโครงการแบบมีส่วนร่วมของโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารและจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกรณีศึกษากองทุนหมู่บ้านบ้านไร่ ซึ่งได้ใช้รูปแบบแนวคิดแบบ "ซิปป์โมเดล" เป็นแนวคิดหลักในการประเมิน โดยพิจารณาจากแผนภูมิระบบการทำงานของกองทุนหมู่บ้านบ้านไร่ ซึ่งโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองประกอบด้วย สองหน่วยระบบ ดังนี้

1. หน่วยระบบ A หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้

2. หน่วยระบบ B หน่วยระบบการดำเนินกิจการของผู้กู้แต่ละราย

โดยมีตัวแปรที่ต้องประเมินดังต่อไปนี้

1. การประเมินสภาพแวดล้อมหรือบริบทชุมชน (Context Evaluation) เป็นการประเมินสภาพโดยทั่ว ๆ ไปของหมู่บ้านบ้านไร่ เช่น ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน เศรษฐกิจ และความเป็นอยู่ของสมาชิกในหมู่บ้าน เป็นต้น

2. การประเมินเพื่อตัวป้อนเข้า (Input Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาความเหมาะสมของความเพียงพอของทรัพยากร หรือทุนทางสังคมที่มีอยู่แล้วว่าจะช่วยให้การดำเนินโครงการประสบผลสำเร็จหรือไม่โดยพิจารณาจากแผนภูมิ ระบบการทำงานของกองทุนหมู่บ้านบ้านไร่ โดยมีปัจจัยเบื้องต้นที่ต้องประเมิน

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) ส่วนนี้เป็นการประเมินเพื่อ ดำเนินเกี่ยวกับโครงการที่วางไว้และตัดสินใจก่อนวางโครงการ

4. การประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น (Product Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นจากการทำโครงการกับเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของโครงการที่กำหนดไว้แต่ต้น รวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการยุบ เลิก ขยาย หรือปรับเปลี่ยน โครงการ

จากขั้นตอนการประเมินของซิปป์โมเดลดังกล่าวก็จะ ได้ข้อมูลที่เป็นสารสนเทศเพื่อมาใช้ในการวิเคราะห์โครงการกองทุนหมู่บ้าน บ้านไร่โดยกลไกการทำงานของโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งมีบัณฑิตเป็นผู้ทำการประเมินงาน

ตามประเภทของการประเมินดังกล่าว แสดงถึงการประเมินที่พยายามให้ครอบคลุมกระบวนการทำงานในทุก ๆ ขั้นตอนตามแนวคิดชีพวิถีโมเดลของสต๊อฟเฟิลบีมที่ต้องประเมินเพื่อการตัดสินใจในด้านต่าง ๆ ดังแผนภาพที่ 2 ตามที่กล่าวมาแล้ว ทำให้ต้องมีกรดำเนินการอย่างต่อเนื่องและมีการปรับปรุงตัดสินผลทุกขั้นตอนเพื่อกระบวนการประเมินที่มีประสิทธิภาพ ดังนี้

กรอบตัวชี้วัดความเข้มแข็งของกองทุนหมู่บ้านบ้านไร่

1. การนำมิติด้านวัฒนธรรมมาผสมผสานในการทำกิจกรรม เพราะการมีฐานการรวมตัวทางวัฒนธรรม จะเป็นเครื่องยึดโยงให้สามารถสร้างองค์กรได้ง่ายและมีคุณภาพ
2. มีประสิทธิภาพในการตอบสนองต่อปัญหาที่ประสบอยู่
3. มีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้
4. มีการจัดการกลุ่มในการทำกิจกรรมต่าง ๆ
5. มีผู้นำที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกและหมู่บ้าน

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร (Population) หมายถึง กลุ่มประชากรหมู่บ้านบ้านไร่โดยการใช้กลุ่มโนนสมบูรณ์เป็นกลุ่มตัวอย่างใช้ในการศึกษา ซึ่งเป็นประชากรหมู่บ้านบ้านไร่ที่ต้องการนำมาศึกษาวิจัย ทั้งที่เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและไม่ได้เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งมีหลายอาชีพ เช่น ทำไร่ ไม้ล้มปะหลัง , ไร่อ้อย , ข้าวโพด , เลี้ยงสัตว์ , ค้าขาย และด้านการบริการอื่น ๆ

กลุ่มตัวอย่าง (Sample or Sampling Group) ในการวิจัย หมายถึง กลุ่มที่ถูกเลือกจากประชากรหมู่บ้านบ้านไร่ขึ้นมาเป็นตัวอย่าง คือ กลุ่มโนนสมบูรณ์ เพื่อใช้เป็นตัวแทนของประชากรหมู่บ้านบ้านไร่ในการศึกษา โดยการใช้ แบบรายงานกลุ่มตัวอย่าง ของประชากรหมู่บ้านบ้านไร่โดยใช้ (กลุ่มโนนสมบูรณ์) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ ร้อยละ 50 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 223 ครัวเรือน

3. ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการ

โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ประกอบไปด้วย 2 หน่วยระบบ ดังนี้

1. หน่วยระบบ A คือ หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้
 2. หน่วยระบบ B คือ หน่วยระบบการดำเนินกิจการของผู้กู้แต่ละราย
- รายการตัวชี้วัดเพื่อที่จะประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน บ้านไร่ มีดังนี้

หน่วยระบบ A คือหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ ประกอบไปด้วย ตัวชี้วัดจำนวน 4 หมวด คือ

1. ตัวชี้วัดบริบท (Context Indicator) คำว่า บริบท หมายถึง สภาพแวดล้อมเป็นตัวชี้วัด บริบทของหน่วยระบบกองทุนหมู่บ้าน แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ

ก. บริบทระดับประเทศ เช่น สภาพของดิน ป่าไม้ สภาพศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น การทำ มาหากินของประชาชน

ตัวชี้วัดบริบทระดับประเทศหรือตัวชี้วัดบริบทรอบนอก ประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

1. ฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศ
2. นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME)
3. ภาวะการขาดดุลการค้าของประเทศ
4. สภาพแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน

ข. บริบทระดับท้องถิ่น เช่น ภูมิศาสตร์ของหมู่บ้าน การประกอบอาชีพ และความเป็นอยู่ ของประชาชนในหมู่บ้าน

ตัวชี้วัดบริบทระดับท้องถิ่น หรือตัวชี้วัดบริบทภายในท้องถิ่น ประกอบไปด้วยตัวแปรดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านบ้านไร่
2. เศรษฐกิจและสังคมทั้งหมู่บ้านบ้านไร่
3. วัฒนธรรมประเพณีหมู่บ้านบ้านไร่
4. ด้านสังคมของหมู่บ้านบ้านไร่
5. ระบบสาธารณสุขโลก

2. ตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A ประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

- 2.1 นโยบายรัฐบาล ระเบียบ แนวทางปฏิบัติด้านการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น
- 2.2 เงินกองทุน 1 ล้านบาท
- 2.3 คณะกรรมการกองทุน

3. ตัวชี้วัดกระบวนการของหน่วยระบบ A ประกอบไปด้วย ตัวแปร ดังต่อไปนี้

- 3.1 การจัดทำระเบียบกองทุน
- 3.2 ระบบบัญชีกองทุน
 - การเสนอโครงการขอกู้
 - การคัดเลือกผู้กู้
- 3.3 การส่งเสริมการใช้เงินกู้
 - การแนะนำวิธีทำธุรกิจ

- การชดเชยขาดตลาด

4. ตัวชี้วัดผลผลิตของหน่วยระบบ A แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

4.1 ผลโดยตรง (Immediate Result) ได้แก่

- จำนวนผู้กู้
- ยอดเงินให้กู้
- จำนวนสมาชิกกองทุน

4.2 ผลกระทบโดยตรง (Direct Impact) ได้แก่

- จำนวนผู้ที่ได้เงินกู้
- การเกิดกิจการใหม่ๆ ขึ้นในท้องถิ่น

4.3 ผลกระทบทางอ้อม (Indirect Impact) ได้แก่

- ทักษะคติของชุมชนต่อกองทุน
- การเรียนรู้เพื่อการพึ่งพาตนเอง
- ความเข้มแข็งของชุมชนที่เกิดจากกองทุนหมู่บ้าน

ตัวชี้วัดของหน่วยระบบ B

หน่วยระบบ B คือ หน่วยระบบการดำเนินกิจการของผู้กู้แต่ละราย ประกอบไปด้วยตัวชี้วัดจำนวน 4 หมวด คือ

1. ตัวชี้วัดบริบทของหน่วยระบบ B แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังต่อไปนี้

ก. บริบทระดับประเทศ เช่น สภาพที่ดิน ป่าไม้ สภาพศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น การทำมาหากินของประชากร ตัวชี้วัดบริบทระดับประเทศ ประกอบไปด้วยตัวแปร ดังต่อไปนี้

1. ฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศ
2. นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME)
3. ภาวะการขาดดุลการค้าของประเทศ
4. ความเป็นอยู่ และโอกาสในการประกอบอาชีพของประชาชน
5. ฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนในท้องถิ่นชนบท
6. ค่านิยมในกระแสวัฒนธรรมและสินค้าจากต่างประเทศ

ข. บริบทระดับท้องถิ่น เช่น ภูมิศาสตร์ของหมู่บ้าน การทำมาหากินของชาวบ้านในหมู่บ้าน ตัวชี้วัดบริบทระดับท้องถิ่น หรือตัวชี้วัดบริบทภายในท้องถิ่น ประกอบไปด้วยตัวแปรดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน
2. เศรษฐกิจและสังคมทั้งหมู่บ้าน
3. วัฒนธรรมประเพณี

- ก. ตัวชี้วัดบริบทเฉพาะตัว ประกอบไปด้วยตัวแปร ดังต่อไปนี้
1. ความรู้ความสามารถของผู้กู้และครอบครัว
 2. ทรัพย์สินของผู้กู้และเครือญาติ
 3. หนี้สินของครอบครัว
 4. อาชีพหลักของผู้กู้
 5. รายได้ของครอบครัว
 6. ประสบการณ์ในการดำเนินกิจการ
2. ตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ B ประกอบไปด้วยตัวแปร ดังต่อไปนี้
1. จำนวนเงินกู้ที่ได้รับอนุมัติ
 2. จำนวนเงินลงทุนนอกเหนือจากเงินกู้
 3. วัตถุประสงค์การกู้เงินตามโครงการ
 4. ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ
3. ตัวชี้วัดกระบวนการของหน่วยระบบ B ประกอบไปด้วยตัวแปร ดังต่อไปนี้
1. การดำเนินกิจการอย่างถูกวิธี
 2. การขาดตลาดที่ดี
 3. การทำบัญชีใช้จ่ายเงิน
4. ตัวชี้วัดผลผลิตของหน่วยระบบ B แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้
- 4.1 ผลโดยตรง (Immediate Result) ได้แก่
 - รายได้เป็นเงิน
 - ผู้กู้ได้ผลผลิตเป็นสิ่งของ
 - 4.2 ผลกระทบโดยตรง (Direct Impact)
 - ผู้กู้ได้ขยายกิจการ
 - ผู้กู้ได้ดำเนินกิจการด้วยเทคนิควิธีที่ได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเอง
 - 4.3 ผลกระทบโดยอ้อม (Indirect Impact) ได้แก่
 - ผู้กู้มีการพึ่งตนเอง
 - ผู้กู้มีศักยภาพและมีความเข้มแข็งในกิจการของตนเองอย่างยั่งยืน
 - การกลับคืนถิ่นฐานของประชาชน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน ผู้วิจัยต้องศึกษาและเลือกใช้ให้เหมาะสมกับการเก็บข้อมูล ซึ่งแบ่งตามลักษณะการสร้างซึ่งเหมาะกับกองทุนหมู่บ้าน คือ

เครื่องมือวัดแบบเฉพาะกิจ เป็นเครื่องมือวิจัยที่สร้างขึ้นมาเพื่อใช้ศึกษาค้นคว้าเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ผลที่ได้จากการวัดก็มีความเชื่อถือได้ระดับหนึ่ง ถ้ามีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง อาจได้เครื่องมือวัดที่เป็นมาตรฐานได้ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่เหมาะสมสำหรับกองทุนหมู่บ้าน คือ เครื่องมือวัดทางสังคมศาสตร์ ผู้วิจัยนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล แบ่งได้ดังนี้

1. การสังเกต (Observation) เป็นเครื่องมือวิจัยที่จะต้องใช้ตัวบุคคล ซึ่งในที่นี้ คือ ตัวผู้วิจัยเอง ทำหน้าที่ในการวัด โดยใช้หู ตา เป็นเครื่องมือสำคัญในการติดตาม ฝ้าสังเกตพฤติกรรมของบุคคลซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง แล้วทำการจดบันทึกข้อมูล ที่อยู่ในหัวข้อการวิจัย

2. การสัมภาษณ์ (Interview) การสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือรูปแบบหนึ่ง เน้นการสนทนาแต่เป็นการสนทนาอย่างมีจุดมุ่งหมาย ผู้สัมภาษณ์ต้องเตรียมการให้พร้อม ควรใช้การพูดคุยอย่างเป็นกันเองกับผู้ถูกสัมภาษณ์ และควรชี้แจงให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ว่า ต้องการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ครั้งนี้ไปใช้ทำอะไร และจะเกิดประโยชน์ในด้านใด

3. มาตรการจัดอันดับ (Rating Scale) หรือเรียกว่า มาตรการจัดอันดับคุณภาพ เป็นเครื่องมือใช้ประเมินสถานการณ์ ที่ไม่สามารถวัดออกมาเป็นเชิงปริมาณได้ เช่น การวัดความประพฤติ การทดสอบทางภาคปฏิบัติ โดยผู้วิจัยสร้างแบบสอบถาม แบ่งคุณลักษณะที่ต้องการวัดออกมาเป็นระดับต่างๆ กัน เช่น มาก ปานกลาง น้อย หรือ 5,4,3,2,1. เป็นต้น

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ของกองทุนหมู่บ้านบ้านไร่

1. แบบสอบถาม (Questionnaire) ได้แก่

- บร. 1 แบบเก็บข้อมูลบริบทชุมชนหมู่บ้าน
- บร. 2 แบบเก็บข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน

2. แบบสัมภาษณ์ (Interview) ได้แก่

- บร. 1 แบบเก็บข้อมูลบริบทชุมชนหมู่บ้าน
- บร. 2 แบบเก็บข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของหมู่บ้าน
- บร. 3 แบบรายงานความรู้ ความเข้าใจ ทักษะคติที่มีต่อกองทุนหมู่บ้าน
- บร. 4 แบบรายงานการปฏิบัติงานรายเดือน

บร.7แบบรายงานผลการสัมภาษณ์เพื่อค้นหาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของหมู่บ้านในทัศนคติของประชาชน

- บร. 8 โครงการเศรษฐกิจชุมชนหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์
- บร. 9 แบบบันทึกการสัมภาษณ์
- บร.10 แบบสรุปบทเรียนชุมชนหมู่บ้าน
- บร.11 แบบศึกษาเจาะลึกรายกรณี

3. แบบสังเกต (Observation) ได้แก่

- บร. 4 แบบรายงานการปฏิบัติงานรายเดือน
- บร. 5 แบบรายงานผลการจัดเวทีบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน
- บร. 6 แบบรายงานผลการจัดเวทีกลุ่มผู้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน
- บร. 10 แบบสรุปบทเรียนชุมชนหมู่บ้าน
- บร. 11 แบบศึกษาเจาะลึกรายกรณี
- บร. 12 การวิเคราะห์จัดทำแผนแม่บทชุมชน

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ความหมายของการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนเริ่มต้น ตั้งแต่การระบุประเด็นที่ต้องการ เก็บรวบรวม การจัดลำดับข้อมูลอย่างเป็นระบบ ด้วยวิธีการและหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนแน่นอน และมีการกำหนดตัวชี้วัดของประเด็นที่ต้องการประเมิน ซึ่งมีข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ทั้งในเชิงปริมาณที่เป็นตัวเลข และเชิงคุณภาพ ที่เป็นการบรรยายลักษณะของข้อมูลในรูปแบบของข้อความ

การเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อการประเมินและวิเคราะห์ข้อมูล คือ

ข้อมูลระดับปฐมภูมิ (Primary Data Source)

- ข้อมูลบริบทชุมชน ได้จากการสังเกต และการสัมภาษณ์
- ข้อมูลเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน โดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์

ข้อมูลระดับทุติภูมิ (Socondary Data Source)

- ระเบียบกองทุนหมู่บ้านบ้านไร่
- คู่มือสำหรับประชาชน เพื่อเตรียมการจัดตั้งและดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- แผนแม่บทชุมชน ขององค์การบริหารส่วนตำบลจันทิก ประจำปี 2545

วิธีการเก็บข้อมูล

1. การสังเกต (Observation)

การสังเกตโดยมีส่วนร่วม การสังเกตวิธีนี้เป็นการเก็บข้อมูลที่ผู้สังเกตจะเข้าไปร่วมอยู่ในหมู่ผู้ถูกสังเกตและทำกิจกรรมร่วมกับผู้ถูกสังเกต ผู้ถูกสังเกตจะไม่รู้ตัวเลยว่ากำลังถูกสังเกตพฤติกรรมทั้งนี้ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้สังเกตกับผู้ถูกสังเกตให้เกิดความสนิทสนมคุ้นเคยกับชาวบ้านทำตนคล้ายกับเป็นสมาชิกคนหนึ่งของหมู่บ้าน แล้วสังเกตพฤติกรรมหรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านตามที่ต้องการศึกษา

2. การสัมภาษณ์ (Interview)

การสัมภาษณ์เป็นวิธีการเก็บข้อมูลที่มีการพบปะสนทนากันอย่างมีจุดมุ่งหมาย เป็นการพบปะสอบถามกันโดยตรง หากมีข้อสงสัยหรือคำถามใด คำตอบใดไม่ชัดเจนก็ถามซ้ำหรือทำความเข้าใจได้และสามารถทำได้ทันที เป็นการสร้างความมั่นใจให้ทั้งผู้ตอบและผู้ทำการวิจัย

3. แบบสอบถาม (Questionnaire)

เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและจัดส่งให้ กลุ่มเป้าหมายได้ดำเนินการตามคำสั่งชี้แจงที่กำหนดให้ เมื่อตอบคำถามเสร็จแล้วให้ส่งกลับคืนแก่ผู้วิจัย แต่ ข้อมูลที่ได้รับอาจคลาดเคลื่อน อันเนื่องมาจากความไม่เข้าใจในคำถามของแบบสอบถาม การอ่านหนังสือไม่ออก

4. การอภิปรายกลุ่ม (Focus Group Discussion)

การอภิปรายกลุ่ม เป็นวิธีการข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันจำนวน 7-8 คน มาร่วมแสดงความคิดเห็นที่ได้รับการกระตุ้น จากคำถามของผู้ประเมิน โดยมีการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็น และปฏิกิริยาของสมาชิกกลุ่มเป้าหมายระหว่างแสดงความคิดเห็น ซึ่งนำไปใช้ประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูล

6. การวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis of Data)

(กระทรวงศึกษาธิการ.สำนักงานมาตรฐานการศึกษา.2545) ในการวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis of Data) กองทุนหมู่บ้านบ้านไร่ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล 2 ประเภทคือ

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) เป็นกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลที่อยู่ในลักษณะของตัวเลขแล้วสรุปผลโดยใช้สถิติ เพื่อที่จะนำค่าสถิติไปใช้ตอบคำถามในประเด็นที่ต้องการ สถิติที่ใช้ในการบรรยายลักษณะของข้อมูลคือ

1) ค่าร้อยละ (Percentage) เป็นค่าสถิติพื้นฐานที่นำมาเปรียบเทียบกันที่แสดงว่า กลุ่มเป้าหมายคิดเป็นเท่าไร โดยอาศัยข้อมูลที่มีฐานเท่ากับ 100 หน่วย

มีสูตรการคิดคำนวณดังนี้

$$\text{ค่าร้อยละ} = \frac{\text{จำนวนกลุ่มเป้าหมาย}}{\text{จำนวนข้อมูลทั้งหมด}} * 100$$

ครัวเรือนประชากรในหมู่บ้านสามารถแจกแจงความถี่ของข้อมูลและสามารถนำมาคำนวณหาค่าร้อยละได้ ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงการสามารถแจกแจงความถี่ของข้อมูลและสามารถนำมาคำนวณหาค่าร้อยละ

ประเภท	ครัวเรือนประชากร (ครัวเรือน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
กลุ่มสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	160	$\frac{160}{223} * 100 = 71.75$
กลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	63	$\frac{63}{223} * 100 = 28.25$
รวม	223	100

2) ใช้หาค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithenatic Mean : \bar{X}) ของรายได้เฉลี่ยของชาวบ้าน โดยใช้สูตรการคำนวณดังนี้

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ \bar{X} คือ รายได้เฉลี่ย

$\sum X$ คือ ผลรวมของรายได้ทั้งหมด

N คือ จำนวนประชากรในหมู่บ้าน

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) เป็นกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลที่อยู่ในลักษณะข้อความที่เขียนบรรยายเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจหรือความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ ซึ่งเป็นข้อความที่ได้จากแบบสอบถาม การบันทึกผลการสัมภาษณ์ หรือจากการสังเกตตามแบบ บร.1-12 โดยการนำข้อมูลมาดำเนินการตามขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้หลักการของการบรรยายเพื่อหาหัวข้อสรุปของข้อมูลที่สามารถนำไปอธิบายในประเด็นที่ต้องการคำตอบได้อย่างชัดเจน

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ติดตามการประเมินโครงการ

1.ผลการประเมินบริบทชุมชน

1.1บริบทระดับประเทศ

1.1.1 ฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศ

(ที่มา หนังสือ ชุมวิชาการจัดการและการวางแผนธุรกิจ สำนักงานมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย , 2545)

ภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยในรอบปี 2544 ขยายตัวได้เพียงเล็กน้อย ภาคอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมชะลอตัวตามมาการใช้จ่ายบริโภคของประชาชนที่อ่อนตัวลง การส่งออกและการนำเข้าหดตัวตามภาวะเศรษฐกิจโลกที่ชะลอตัว ดุลการค้าและดุลบัญชีเดินสะพัดเกินดุลลดลง ภาวะเงินเฟ้ออยู่ในระดับต่ำ ส่วนภาคการเงินนั้นสภาพคล่องของระบบยังมีอยู่สูง กดดันให้ดอกเบี้ยทรงตัวในระดับต่ำ แต่การปล่อยสินเชื่อของระบบธนาคารเพิ่มขึ้นไม่มากนักเพราะภาวะเศรษฐกิจยังไม่เอื้ออำนวย ทำให้ปัญหาหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ยังคงเป็นภาระหนักต่อระบบธนาคาร ในรอบปี 2544 ระบบธนาคารพาณิชย์ มีผลประกอบการดีขึ้นบ้าง อย่างไรก็ตาม แต่ละธนาคารก็ยังคงต้องเร่งปรับตัวให้ทันกับสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

1.1.2 นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

(ที่มา หนังสือ ชุมวิชาการจัดการและการวางแผนธุรกิจ สำนักงานมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย , 2545 : 223-227)

ซึ่งในการจะพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) นี้ก็ต้องคำนึงถึงจุดอ่อนที่ต้องพัฒนา SMEs ร่วมกันก่อนนั้นก็คือการคำนึงถึงมิติสุขภาพและสิ่งแวดล้อม (หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน วันอังคารที่ 20 สิงหาคม 2545, หน้า18) ที่กล่าวถึงงานประชุมวิชาการหนึ่งศวรรษสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) เมื่อเร็ว ๆ นี้ นายสมบัติ เหลสกุล สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย(TDRI) ระบุว่า การศึกษาผลกระทบจากอุตสาหกรรมต่อสุขภาพของแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม และชุมชนใกล้เคียง ส่วนใหญ่เน้นไปที่อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ซึ่งปรากฏผลกระทบอย่างรุนแรงอย่างเห็นได้ชัดเจนและก่อให้เกิดการสูญเสียอย่างมากต่อสังคมโดยรวม แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมจะไม่ก่อให้เกิดปัญหาถึง

แวดล้อม หรือไม่มีความเสี่ยงต่อการทำให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพเลย ทั้งนี้จากการศึกษาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมส่วนหนึ่งที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพได้ด้วย เช่น โรงสีข้าว อู่เคาะพันธุ์สัตว์นํ้า นอกจากนี้ยังพบประเด็นปัญหาโรคติดต่อจากแรงงานต่างชาติ การพัฒนา SMEs ของประเทศไม่เพียงแต่ส่งผลต่อสุขภาพกาย แต่ยังส่งผลกระทบต่อสุขภาพใจทั้งในส่วนของแรงงานในโรงงานและชุมชนใกล้เคียงด้วย นอกจากนี้การประกอบการได้มีปัญหาล้างแวดล้อมในหลายด้าน เช่น ปัญหานํ้าเสีย ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศการประมง และทำลายแหล่งนํ้าที่ใช้ในการอุปโภคบริโภค บางพื้นที่ต้องเผชิญปัญหากลิ่นเหม็นจากโรงงาน รบกวนจิตใจของประชาชนผู้อาศัยในบริเวณใกล้เคียง บางแห่งปล่อยสารพิษ ตลอดจนฝุ่นละอองออกมาปะปนในบรรยากาศ บางแห่งก่อสร้างและกากของอันตราย จากกระบวนการผลิตทางด้านอุตสาหกรรมที่ต้องใช้สารเคมีที่มีอันตรายมาเป็นวัตถุดิบในกระบวนการผลิต

แผนนโยบายของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา SMEs เกี่ยวข้องกับแผนปรับโครงสร้างอุตสาหกรรม ซึ่งแผนแม่บท SMEs ได้วางยุทธศาสตร์ที่เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตให้แก่ผู้ประกอบการ ขณะในด้านแรงงานได้เน้นเกี่ยวกับการพัฒนาฝีมือแรงงาน แต่สิ่งที่ขาดหายไปคือเรื่องสิ่งแวดล้อมและผู้บริโภค เพราะฉะนั้นสิ่งที่ควรพิจารณาให้มากขึ้นคือเรื่องสิ่งแวดล้อมเนื่องจากปัญหาการกำหนดนโยบายกว้างมากและจำกัดแต่อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ส่วนอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม รัฐบาลยังไม่เข้าไปสนับสนุนอย่างเต็มที่ ดังจะเห็นที่ผ่านมามาภาครัฐตั้งกองทุนสิ่งแวดล้อมตาม พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม 2535 เพื่อเอื้อประโยชน์แก่ผู้ประกอบการที่มีสิทธิ์พิจารณา ทำให้ผู้ประกอบการที่ไม่มีสิทธิ์พิจารณาไม่สามารถเข้าไปใช้กองทุนดังกล่าวได้ ในแง่นี้นโยบายของรัฐจึงเป็นนโยบายที่เลือกปฏิบัติและเมื่อพิจารณาในนโยบายด้านแรงงานว่ายังไม่มียุทธศาสตร์รองรับแรงงานต่างด้าวหรือแม้แต่แรงงานไทยก็ยังไม่มีความชัดเจนในเรื่องสวัสดิการต่าง ๆ การให้ความช่วยเหลือว่าจะได้รับสิทธิประโยชน์อะไรจากการเป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรม ส่วนนโยบายของธุรกิจและความปลอดภัยของผู้บริโภคยังขาดนโยบายที่ชัดเจนที่จะไปควบคุมกำกับดูแล จะเห็นได้ว่าทุกวันนี้สินค้าหลายประเภทยังไม่มีมาตรฐาน รัฐบาลต้องหาแนวทางว่าจะทำอย่างไรให้ผู้บริโภคได้รับประโยชน์ ขณะเดียวกันก็ต้องไม่สร้างต้นทุนเพิ่มในการจัดการหรือการผลิต นโยบายของรัฐยังไม่มีความชัดเจนหรือกลยุทธ์ใดในการพัฒนา SMEs โดยรวม แต่ได้ไปอิงไว้กับนโยบายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานนโยบายสิ่งแวดล้อมก็ไปอยู่กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม นโยบายแรงงานก็ไปอยู่ที่กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม นโยบายคุ้มครองผู้บริโภคก็ไปอยู่กับกระทรวงสาธารณสุข มาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมขึ้นอยู่กับกระทรวงอุตสาหกรรม ทำให้ออกมาในลักษณะต่างคนต่างทำต่างคนต่างเดิน เพราะฉะนั้นรัฐบาลต้องหาแนวทางให้เป้าหมายการพัฒนาอยู่ในทิศทางเดียวกัน

1.1.3 ภาวะการขาดดุลการค้าของประเทศ (ที่มา หนังสือ มติชน รายวัน วันที่ 14 สิงหาคม 2545)

จากรายงานผลประจำปี 2544 ของธนาคารกสิกรไทย จากผลการดำเนินงานตามงบการเงินเฉพาะของธนาคารสำหรับปี 2543 และปี 2544 สาเหตุหลักที่ทำให้กำไรสุทธิลดลง เนื่องจากธนาคารตั้งค่าเผื่อการด้อยค่าของทรัพย์สินรอการขาย เพื่อให้สามารถรองรับการด้อยค่าของสินทรัพย์ ค่าใช้จ่ายในการถือครองและค่าใช้จ่ายในการขายที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ตลอดจนผลการขาดทุนจากการขายของทรัพย์สินรอการขายที่มีอยู่ เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของธนาคารในการจัดการทรัพย์สินรอการขายด้วยหลักความระมัดระวังยิ่งขึ้น และได้ตั้งเผื่อหนี้สงสัยจะสูญเพิ่มเพื่อรองรับผลการขาดทุนทั้งหมดที่จะเกิดจากการขายลูกหนี้ของธนาคารให้แก่บริษัทบริหารสินทรัพย์ไทย

1.1.4 สภาพแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน

จากสภาพเศรษฐกิจที่ถดถอยและขยายตัวของสินเชื่อในอัตราที่ลดลง ได้ส่งผลให้ธนาคารพาณิชย์ทุกแห่งต้องพยายามปรับตัวโดยหันมาให้ความสำคัญกับกลุ่มลูกค้าผู้ประกอบการรายย่อยมากขึ้น เนื่องจากเล็งเห็นว่าเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพในการเติบโต ทำให้การแข่งขันในกลุ่มนี้มีมากขึ้น ธนาคารพาณิชย์หลายแห่งได้พยายามพัฒนาบริการและผลิตภัณฑ์ทางการเงินรูปแบบใหม่ๆ เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอของลูกค้า ตลอดจนพยายามสร้างความพึงพอใจอันสูงสุดแก่ลูกค้า สำหรับธนาคารกสิกรไทย ในฐานะที่เป็นหนึ่งในสถาบันการเงินชั้นนำของประเทศไทย ที่มุ่งมั่นพัฒนาอยู่ตลอดเวลา เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า ในรอบปีที่ผ่านมาธนาคารได้มีการนำรูปแบบการบริการใหม่ๆ การพัฒนาเทคโนโลยี และการบริหารจัดการ สายงานวิสาหกิจ ที่ดูแลกลุ่มผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการให้บริการและการขายเพื่อสร้างประสิทธิภาพสูงสุดในการดำเนินธุรกิจของธนาคาร โดยกำหนดจากมุมมองด้านความต้องการ ความพึงพอใจในการใช้บริการ โดยมีการจัดกลุ่มลูกค้าของธนาคารจากพฤติกรรมการใช้บริการ รายได้ และความต้องการของลูกค้า เพื่อการปรับปรุง รูปแบบการให้บริการและรูปแบบสาขาให้เหมาะสมกับความต้องการของแต่ละกลุ่มลูกค้าต่อไป นอกจากนี้ ธนาคารยังได้จัดทีมขายตรงให้สอดคล้องกับลักษณะของทุกกลุ่มลูกค้า การปรับรูปแบบบริการนี้จะอำนวยความสะดวกให้กับลูกค้าได้อย่างเต็มที่

1.2 บริบทระดับท้องถิ่น

1.2.1 ประวัติของหมู่บ้าน

บ้านไร่หมู่ที่ 18 เป็นหมู่บ้านที่ก่อตั้งใหม่โดยการแยกตัวออกจากบ้านซำม่วง ตั้งอยู่ในตำบลจันทึก อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยเริ่มก่อตั้งเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2542 ซึ่งมีนายเชาวลิต พงษ์สำเภาเป็นผู้ใหญ่บ้าน

คนกลุ่มแรกที่แยกตัวออกมาตั้งหมู่บ้านบ้านไร่ โดยมีทั้งหมด 10 คน คือ

1. นายเชาวลิต พงษ์สำเภา
2. นายลาย แผลสูงเนิน
3. นายเกิน ทัพชู
4. นายอนงค์ แผลสูงเนิน
5. นายพันธุ์ บั๊กสูงเนิน
6. นายวิญโย สายรัด
7. นายนิยม สายรัด
8. นายบุญเรือน นาคพลกรัง
9. นางบุญสม ม่วงอยู่
10. นายวิเชียร เศษเพ็ง

(ที่มา : ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านบ้านไร่ หมู่ที่ 18 ต.จันทึก อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา บร. 1 เดือน ธันวาคม 2544)

1.2.2 สภาพปัจจุบันของหมู่บ้าน บ้านไร่ ประกอบด้วย

- การขยายตัวของประชากรและชุมชน

ประชาชนในปี พ.ศ. 2544 มีประชากรทั้งสิ้น 809 คน เพศชาย 387 คน เพศหญิง 422 คน มีจำนวนครอบครัว 223 ครอบครัว มีบ้าน 223 หลังคาเรือน ดังแสดงในตารางที่ 2 ตารางที่ 3 แสดงจำนวนประชากรจำแนกตามอายุของประชากร

ช่วงอายุ (ปี)	เพศชาย (คน)	ร้อยละ	เพศหญิง (คน)	ร้อยละ
1 วัน-3 ปีเต็ม	18	4.6	22	5.2
3 ปี 1 วัน-6 ปีเต็ม	17	4.4	20	4.7
6ปี 1 วัน-6ปีเต็ม	27	7.0	35	8.8
12ปี 1วัน-14ปีเต็ม	21	5.5	24	5.8
15ปี1วัน-18ปีเต็ม	95	24.5	104	24.6
18ปี1วัน-50ปีเต็ม	153	39.5	145	37.4
50ปี1วัน-60ปีเต็ม	17	4.5	18	4.3
60ปี1วันขึ้นไป	39	10.0	54	12.8
รวม	387	100	422	100

(ที่มา : ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือนหมู่บ้าน (จปฐ2) เดือน พฤษภาคม 2544)

-ระบบนิเวศน์ของชุมชน

ทำเลที่ตั้ง

สภาพภูมิศาสตร์ของหมู่บ้านไร่ ก่อนก่อตั้งเป็นพื้นที่ราบ และมีภูเขา ปัจจุบันมีโรงงานอุตสาหกรรม

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือติด	บ้านชัยม่วง
ทิศใต้ติด	บ้านชัยม่วง
ทิศตะวันออกติด	คลังแสงสรรพากรที่ 5
ทิศตะวันตกติด	บ้านพรหมประดิษฐ์

-สภาพที่ดิน

สภาพที่ดินเป็นที่ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การประกอบอาชีพเกษตรเป็นอย่างยิ่ง ทั้งการทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์

พื้นที่ของบ้านไร่ มีเนื้อที่ประมาณ 6,000 ไร่ ซึ่งจากการสำรวจ (จากข้อมูล กชช.2ค เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2544) จะเห็นได้ประชากรหมู่บ้านบ้านไร่ มีที่ดินทำกิน เป็นของตัวเองและไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตัวเอง ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนที่ดินทำกินของประชากรหมู่บ้านบ้านไร่

จำนวนที่ดิน	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง	5	2.2
1-5 ไร่	25	11.2
6-10 ไร่	75	33.6
1-20 ไร่	40	18.0
21-50 ไร่	58	26.0
50 ไร่ขึ้นไป	20	9.0
รวม	223	100

(ที่มา : ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช.2ค) เดือน พฤษภาคม 2544)

-แหล่งน้ำที่สำคัญของชุมชน

บ้านไร่มีแหล่งน้ำที่ใช้อยู่เป็นประจำ คือ แหล่งน้ำธรรมชาติ จากลำตะคลองซึ่งมีน้ำใช้ตลอดทั้งปีและสูบขึ้นมาทำน้ำประปาหมู่บ้าน สำหรับแหล่งน้ำที่ชาวบ้านใช้เพื่อการเกษตรคือ

ถ้าตกลง ดังแสดงในตาราง

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนแหล่งน้ำและการใช้น้ำของหมู่บ้านบ้านไร่

แหล่งน้ำ	จำนวน	การใช้น้ำ	
		ตลอดปี	ไม่ตลอดปี
บ่อบาดาลส่วนตัว	2	2	-
บ่อบาดาลสาธารณะ	1	1	-
คลองน้ำ	1	1	-

(ที่มา : บร.1 เดือน ธันวาคม 2545)

เศรษฐกิจทั้งหมดหมู่บ้านไร่

ประชาชนในหมู่บ้านไร่หมู่ที่ 18 มีฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในชั้นพหุมีพอกิน ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทำการเกษตร เช่นทำไร่ ทำนา เลี้ยงสัตว์ ซึ่งผลผลิตที่ได้จะนำมาบริโภค ส่วนที่เหลือก็นำไปจะหน้าขายเป็นรายได้เข้าสู่ครอบครัว

- โดยส่วนใหญ่ใน 1 ครอบครัวจะประกอบอาชีพตั้งแต่ 2 อย่างขึ้นไป*

ตารางที่ 6 แสดงรายได้เฉลี่ยของประชากรหมู่บ้านบ้านไร่

รายได้เฉลี่ย	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
1,000-5,000	2	0.9
5,00-10,000	2	0.9
10,001-20,000	15	6.7
20,001-30,000	120	53.8
30,001-50,000	79	35.4
50,001-100,000	5	2.2
รวม	223	100

(ที่มา : บร. 1 เดือน ธันวาคม 2544)

วัฒนธรรมประเพณี

ขนบธรรมเนียมประเพณีของหมู่บ้าน ที่ยึดถือปฏิบัติกรมานานตั้งแต่โบราณคือ ผู้ชายจะต้องอุปสมบท ก่อนที่จะแต่งงาน ส่วนงานหรือพิธีต่างๆ ก็จะนิยมจัดในเดือนคู่ เช่น 2, 4, 6, 8, 10, 12 หรือเดือน 9 ซึ่งเป็นเลขมงคล ถ้าจะนับข้างขึ้น - ข้างแรม จะนิยมประกอบพิธีในวันขึ้น 9 ค่ำ หรือ 13 ค่ำ รวมทั้งข้างแรมด้วย สำหรับการปลูกบ้านใหม่นิยมทำพิธีรดน้ำมนต์ จะ

ตั้งเสาเอกหรือ เสาหลัก และนิยมนำต้นกล้วย ต้นอ้อย ไข่ มาผูกติดไว้กับต้นเสาเอกด้วยผ้าขาวม้าหรือผ้าเจ็ดสี ในการรดน้ำมนต์จะต้องรดให้กับเจ้าของบ้านด้วย

สำหรับการปฏิบัติตามประเพณีของแต่ละเดือนในรอบ 1 ปี ดังตารางในตารางที่ 7 ตารางที่ 7 แสดงการทำบุญหรืองานประเพณีของหมู่บ้านบ้านไร่

เดือน	ประเพณี
มกราคม	วันขึ้นปีใหม่
กุมภาพันธ์	ทอดผ้าป่า
มีนาคม	ทำบุญในวันมาฆบูชา
เมษายน	ทำบุญสงกรานต์
พฤษภาคม	งานบวช
มิถุนายน	งานบวช
กรกฎาคม	ทำบุญเข้าพรรษา
สิงหาคม	วันแม่ 12 สิงหาคม
กันยายน	บุญสารทไทย
ตุลาคม	ทำบุญออกพรรษา, วันปิยมหาราช
พฤศจิกายน	บุญกฐิน
ธันวาคม	บุญวันพ่อแห่งชาติ

ที่มา : บร 1 เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2545

-ระบบสังคมวัฒนธรรม

เครือญาติ

ชาวบ้านไร่มีความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ ชาวบ้านส่วนใหญ่มีขนบธรรมเนียมประเพณีสืบทอดกันมานาน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ร่วมแรงร่วมใจกันทำงานในระบบเครือญาติ บริเวณบ้านเรือนอยู่ติดกัน เมื่อมีปัญหาจะมีการปรึกษาหารือ กับเครือญาติ หรือผู้อาวุโส

ผู้นำและการเมืองตารปกครอง

ผู้นำของบ้านไร่เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสำคัญมากในการพัฒนาหมู่บ้านให้มีความเจริญก้าวหน้า แก้ไขปัญหาความเดือดร้อนและปัญหาต่างๆ ภายในหมู่บ้านให้หมดไป ประกอบด้วย

1. นายชาวลิต พงษ์สำเภา ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 18 บ้านไร่
2. นายนิยม สายรัด ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 18 บ้านไร่
3. นายนริศ แก่นกระโทก ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 18 บ้านไร่
4. นายวิชา เอมอมร สมาชิก องค์การบริหารส่วนตำบลจันทัก
5. นายรงค์ศักดิ์ อาทศรี สมาชิก องค์การบริหารส่วนตำบลจันทัก

การเมืองการปกครอง

ประชาชนเริ่มสนใจการเมืองสังเกตจากการมาใช้สิทธิเลือกตั้งครั้งที่ผ่านๆ มา ประชาชนมาใช้สิทธิกันมากขึ้น ส่วนการปกครองประชาชนอยู่กันอย่างแบบครอบครัวขยาย และมีผู้นำที่มีคุณธรรมจึงทำให้การปกครองเป็นไปอย่างราบรื่น

ด้านการศึกษา

การศึกษาในสมัยก่อนๆ จะมีการเรียนหนังสือที่วัด อาศัยพระภิกษุ สามเณรเป็นผู้สอนให้ ผู้ใดไม่เข้าเป็นลูกศิษย์วัด ไม่ได้บวชก็ไม่มีโอกาสได้อ่านหนังสือเขียนหนังสือเป็นสำหรับความรู้ทางพุทธศาสนา ก็มีการสวดมนต์เรียนทำวัตร อ่านคัมภีร์ต่างๆ ซึ่งเป็นใบลานจารึกอักษร นอกจากนี้ก็เรียนมูลกัจจายนสูตรเป็นต้น ส่วนข้อวัตรปฏิบัติเกี่ยวกับพระธรรมวินัย ก็อาศัยครูบาอาจารย์สั่งสอนตามสมควร เมื่อมีการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมสนามหลวงขึ้น มีการสอบได้ปีละครั้ง หลักรัฐธรรมนูญเป็นนักธรรมตรี โท เอก แต่ว่าการศึกษาไม่เป็นที่สนใจมากนักเพราะว่าขาดครูทำการสอน

ตารางที่ 8 แสดงรายละเอียดการศึกษาของประชากรหมู่บ้านบ้านไร่

การศึกษา	จำนวน(คน)	ร้อยละ
กำลังศึกษา		
ระดับประถมศึกษา	70	42.7
ระดับมัธยมศึกษา	15	9.2
นักศึกษาผู้ใหญ่	3	1.8
ระดับปริญญาตรีขึ้นไป	3	1.8
จบการศึกษา		
ประถมศึกษาปีที่ 4	5	3.0
ประถมศึกษาปีที่ 6	7	4.3
ประถมศึกษาปีที่ 7	3	1.8
มัธยมศึกษาปีที่ 3	5	3.0
มัธยมศึกษาปีที่ 6	10	6.1
ป.ว.ช	12	7.4
ป.ว.ส	7	4.3
ปริญญาตรี	4	2.4
อ่านหนังสือไม่ได้	20	12.2
รวม	164	100

ข้อมูลจาก กชช.2ค พฤษภาคม 2544

สุขภาพอนามัย

ประชาชนในหมู่บ้านไร่ หมู่ที่ 18 ส่วนใหญ่จะมีสุขภาพสมบูรณ์ดี มีชีวิตความเป็นอยู่ดี ถูกสุขลักษณะ (ข้อมูลจาก กชช. 2 ค เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2544)

ระบบสาธารณูปโภค

ปัจจุบันบ้านไร่มีไฟฟ้า น้ำประปาใช้ครบทุกหลังคาเรือน และมีถนนลาดยางในหมู่บ้าน ระยะทาง 300 เมตร แต่ยังคงขาดโทรศัพท์ติดตั้งที่บ้าน แต่ก็มีตู้โทรศัพท์สาธารณะให้บริการอยู่ กลางหมู่บ้าน 3 เครื่อง

2. ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม

ผลการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านบ้านไร่ มีดังนี้

2.1 ผลการประเมินหน่วยระบบ A การบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้

ผลการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านบ้านไร่ โดยภาพรวม ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 หน่วยระบบ มีดังนี้

ผลการประเมินหน่วยระบบ A หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้

2.1.1. ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A

1. นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จากการสัมภาษณ์และเปิดเวทีชาวบ้านในหมู่บ้าน พบว่า ชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านเพียงใด ดังแสดงตาราง ที่ 9

ตารางที่ 9 แสดงแบบรายงานความรู้ ความเข้าใจที่มีต่อกองทุนหมู่บ้านบ้านไร่

นโยบายกองทุนหมู่บ้าน	ครั้งที่ 1		ครั้งที่ 2	
	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
- เข้าใจ	30	25	65	54.20
- เข้าใจบ้าง	55	45.80	35	29.20
- ไม่เข้าใจ	35	29.20	20	16.60
รวม	120	100.00	120	100.00

(ที่มา : บร. 3 เดือนมกราคม และ เดือนมีนาคม 2545)

จากตารางที่ 9 จากการสัมภาษณ์ และใช้แบบบันทึก บร.3 ครั้งที่ 1 เดือนมกราคม 2545 ชาวบ้านยังไม่เข้าใจนโยบายและวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน จำนวน 35 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 29.20 ของจำนวน 120 ครัวเรือน ครั้งที่ 2 เก็บข้อมูลเดือนมีนาคม 2545 ชาวบ้านจำนวน 65 ครัวเรือน เข้าใจเกี่ยวกับนโยบายของการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านมากขึ้นกว่าครั้งที่ 1 จำนวน 30 ครัวเรือน

2. เงิน 1 ล้านบาท ได้รับเงินเมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2544 และปล่อยให้สมาชิกจำนวน 75 ราย โดยปล่อยกู้เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2544 เป็นจำนวนทั้งสิ้น 876,000 บาท เหลือสำหรับฉุกเฉิน 124,000 บาท

3. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน มีความรู้ความสามารถในการดำเนินการเกี่ยวกับการดำเนินการตามนโยบายและติดตามความเคลื่อนไหวของกองทุนหมู่บ้านกรรมการบางคนก็ยังกลัวการที่จะต้องรับผิดชอบในเงินส่วนที่ตนดูแลปล่อยกู้ รายชื่อคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านบ้านไร่

ดังแสดงในตารางที่ 10

ตารางที่ 10 แสดงรายชื่อคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านบ้านไร่

ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	ประสบการณ์และความสามารถพิเศษ
1. นายวิชา เอมอมร	ประธาน	อบต.
2. นายสุวัฒน์ เกษศรี	รองประธาน	กรรมการกลุ่มเกษตร
3. นายกมล บุญมี	เลาอนุการ	ราชการบำนาญ
4. นางปริศนา นิลเพชร	เหรัญญิก	ข้าราชการ
5. นายอดด ชาญสูงเนิน	ประชาสัมพันธ์	กรรมการกลุ่มออมทรัพย์
6. นางมะลิ เพี้ยแก้ว	ประชาสัมพันธ์	กรรมการกลุ่มออมทรัพย์
7. นางสมศรี สูดแสวง	เร่รัดหนี้สิน	กรรมการกลุ่มผู้เลี้ยงโคนม
8. นายประดับ ทรัพย์ศักดิ์	เร่รัดหนี้สิน	กรรมการกลุ่มผู้เลี้ยงโคนม
9. นายวิเชียร เศษเพ็ง	เร่รัดหนี้สิน	กรรมการกลุ่มออมทรัพย์
10. นายบุญสม เกษศรี	เร่รัดหนี้สิน	กรรมการกลุ่มออมทรัพย์
11. นางสุภรณ์ เนตรวงษ์	การตลาด	ข้าราชการ
12. นางมณฑกรณ์ มาแห่ง่า	ตรวจสอบ	กรรมการกลุ่มแม่บ้าน
13. นายประจักษ์ พรหมกลีกร	ตรวจสอบ	กรรมการหมู่บ้าน
14. นายเกิน ทับชู	ตรวจสอบ	กรรมการหมู่บ้าน
15. นางมาลี พรหมณี	ตรวจสอบ	กรรมการกลุ่มออมทรัพย์

(ที่มา : ระเบียบข้อบังคับกองทุนหมู่บ้านบ้านไร่ , 2544)

ตารางที่ 11 รายชื่อที่ปรึกษากองทุนหมู่บ้านบ้านไร่

1. จสอ.สุนันท์ แซ่สูงเนิน	ที่ปรึกษา	ข้าราชการบำนาญ
2. นายอาทิตย์ เนตรวงษ์	ที่ปรึกษา	ข้าราชการ
3. นายบุญฤทธิ์ มุลมี	ที่ปรึกษา	ลูกจ้างบริษัท

(ที่มา : ระเบียบข้อบังคับกองทุนหมู่บ้านบ้านไร่ , 2544)

2.2 ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ A

การจัดทำระเบียบกองทุน จากการสังเกต สามารถทำระเบียบกองทุนหมู่บ้านได้เองโดยการจัดประชุมสมาชิกกองทุนหมู่บ้านบ้านไร่

ระบบบัญชีกองทุน จากการสังเกตสอบถาม และจากแบบสอบถาม (บร.4) มีบุคคลที่มีความเข้าใจในการจัดทำบัญชีกองทุนจึงทำให้ระบบบัญชีของกองทุนจัดทำได้

1. การรับสมัครสมาชิก ชาวบ้านให้ความสนใจในการรับสมัคร และได้จัดทำารรับสมัครอย่างเรียบร้อยมีผู้สมัครเป็นสมาชิกเป็นจำนวน 160 ราย และเป็นไปตามที่รัฐบาลกำหนดไว้

2. ประเภทของสมาชิก สมาชิกในกองทุนหมู่บ้านต้องเป็นสมาชิก 2 ประเภท คือ

- เป็นสมาชิกเงินกองทุน 1 ล้านบาท
- เป็นสมาชิกเงินฝากสัจจะออมทรัพย์

3. การเสนอโครงการขอกู้สมาชิกจำนวน 85 ราย ผู้ได้รับการอนุมัติโครงการจำนวน 75 ราย

4. การคัดเลือกของสมาชิก ได้คัดเลือกผู้กู้ตามที่คณะกรรมการเห็นสมควรโดยพิจารณาจากคุณสมบัติ โครงการที่ขอกู้ ดังต่อไปนี้

- สภาพความเป็นจริงด้านอาชีพ - รายได้
- มีความตั้งใจจริงในการประกอบอาชีพ
- มีบุคคลค้ำประกัน 2 คน
- ทรัพย์สินในการค้ำประกันของทั้งผู้กู้และผู้ค้ำประกัน

2.3 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ A แบ่งออกเป็น 3 ด้าน

1. ผลโดยตรง (IMMEDIATE RESULT)

1.1 จำนวนผู้กู้ มีสมาชิกขอกู้เป็นจำนวน 75 ราย ปัจจุบันผู้กู้ทั้งหมดได้นำเงินไปประกอบอาชีพดังแสดงในตารางที่ 12

ตารางที่ 12 แสดงจำนวนอาชีพผู้กู้ทั้งหมด

อาชีพ	จำนวนผู้กู้/ราย	จำนวนเงิน/บาท
- เกษตรกรรม	41	430,000
- เลี้ยงสัตว์	23	306,000
- ค้าขาย	10	120,000
- บริการ (ช่างตัดผม)	1	20,000
รวม	75	876,000

(ที่มา : บร. 4 ตั้งแต่เดือน ธันวาคม 2544-สิงหาคม 2545)

จากตารางที่ 12 จะเห็นว่าอาชีพเกษตรกรรมมีจำนวนผู้กู้มากที่สุด 41 ราย

1.2 ยอดเงินให้กู้ ยอดเงินให้กู้ที่อยู่ในจำนวน 4,000- 20,000 บาท ดังแสดงในตารางที่ 13 ตารางที่ 13 แสดงจำนวนเงินกู้ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านบ้านไร่

จำนวนเงินให้กู้	จำนวนผู้กู้/ราย	จำนวนเงิน/บาท
2,000-5,000 บาท	18	89,000
5,001-10,000 บาท	25	237,000
10,001-15,000 บาท	18	270,000
15,001-20,000 บาท	14	280,000
รวม	75	876,000

(ที่มา : กองทุนหมู่บ้านบ้านไร่ เดือนธันวาคม 2544)

จากตารางที่ 13 จะเห็นว่าจำนวนเงินให้กู้ ระหว่าง 5,001-10,000 บาท มีจำนวนผู้ขอกู้มากที่สุด และจำนวนเงินให้กู้ระหว่าง 2,000-5,000 บาท และ 10,000-15,000 บาท มีจำนวนเท่ากัน และจำนวน 15,000-20,000 บาท มีจำนวนผู้กูน้อยที่สุด

1.3 จำนวนสมาชิกกองทุน จากการสอบถาม สมาชิกกองทุนมีจำนวนทั้งสิ้น 160 ราย จำนวนผู้ชำระคืนเงินกู้ตามกำหนด ยังไม่สามารถสรุปจำนวนผู้ชำระคืนเงินกู้เพราะยังไม่ครบกำหนดระยะเวลาในการกู้ยืม

2. ผลกระทบโดยตรง (DIRECT IMPACT)

2.1 จำนวนผู้กู้ได้เงินกู้ ผู้เสนอโครงการขอกู้จำนวน 85 รายแต่ได้รับการอนุมัติเงินกู้ได้รับเงินกู้จำนวนเพียง 75 ราย เนื่องจากพิจารณาจากความเหมาะสม และความจำเป็นตามลำดับ ซึ่งมีเงินจำนวนจำกัด ทำให้ไม่พอเพียงกับผู้ขอกู้ ดังแสดงในตารางที่ 14 ตารางที่ 14 แสดงร้อยละจำนวนผู้ได้รับการอนุมัติเงินกู้

กลุ่มอาชีพ	จำนวนผู้กู้/ราย	คิดเป็นร้อยละ
- เกษตรกรรม	18	24
- เลี้ยงสัตว์	25	33.40
- ค้าขาย	18	24
- บริการ (ช่างตัดผม)	14	18.60
รวม	75	100.00

(ที่มา : บร.4 ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2544 – สิงหาคม 2545)

จากตารางที่ 14 กลุ่มอาชีพเกษตรกรรมและกลุ่มอาชีพค้าคิดเป็นร้อยละ 24.00 เท่ากันของจำนวนผู้กู้ 36 ราย

กลุ่มอาชีพเลี้ยงสัตว์คิดเป็นร้อยละ 33.40 ของจำนวนผู้กู้ 25 ราย อาชีพบริการคิดเป็นร้อยละ 18.60 ของจำนวนผู้กู้ 14 ราย

2.2 จำนวนทุนสะสมของหมู่บ้าน เงินทุนสะสมของหมู่บ้าน ซึ่งเก็บได้จากเงินค่าหุ้นของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งสมาชิกแรกเข้าจะต้องถือหุ้นอย่างน้อย 1 หุ้น แต่ต้องไม่เกิน 1 ใน 5 ของจำนวนหุ้นทั้งหมด ที่มีอยู่ในกองทุน โดยสามารถชำระค่าหุ้นเป็นเงินสดเท่านั้น และเพิ่มหุ้นได้ปีละ 1 ครั้ง ซึ่งกองทุนหมู่บ้านได้กำหนดให้ถือหุ้นเงินออมและเงินสัจจะออมทรัพย์ คนละ 2 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 10 บาท ปัจจุบันมีจำนวนสมาชิกกองทุน 1 ตำบลบาท จำนวน 160 คนมีจำนวนหุ้น 320 หุ้น ราคาหุ้นละ 20 บาท ระยะเวลา 4 เดือน รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 26,970 บาท(สองหมื่นหกพันเก้าร้อยเจ็ดสิบบาทถ้วน)

3.ผลกระทบทางอ้อม (INDIRECT IMPACT)

3.1 ทักษะคติของสมาชิกที่มีต่อกองทุน สมาชิกในหมู่บ้านมีความเข้าใจและมีความรู้สึกที่ดีต่อกองทุนหมู่บ้านบ้านไร่

3.2 เกิดเครือข่ายองค์การการเรียนรู้ แต่สมาชิกที่ไม่ค่อยให้ความร่วมมือเท่าที่ควร

2.3 เกิดการเรียนรู้เพื่อการพึ่งพาตนเองได้

2.2 ผลการประเมินหน่วยระบบ B หน่วยระบบการดำเนินงานของผู้กู้แต่ละราย

2.2.1. ผลการประเมินบริบทเฉพาะตัวเองหน่วยระบบ B

1. ความรู้ความสามารถของผู้กู้และครอบครัว ผู้กู้และครอบครัวมีความรู้และความสามารถในการประกอบกิจการของตนเองได้ดี และยังต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพเพิ่มเติม ดังแสดงในตารางที่ 15

ตารางที่ 15 แสดงการเปรียบเทียบจำนวนโครงการขอู้กับอาชีพผู้กู้

กลุ่มอาชีพ	จำนวนผู้กู้ประกอบอาชีพ	จำนวนผู้เสนอโครงการ
เกษตรกรรม	18	18
เลี้ยงสัตว์	25	25
ค้าขาย	18	18
บริการ (ช่างตัดผม)	14	14
รวม	75	75

(ที่มา : ระเบียบกองทุนหมู่บ้านบ้านไร่ ธันวาคม 2544)

จากตารางที่ 15 จะเห็นว่าจากจำนวนผู้เสนอโครงการและผู้ประกอบอาชีพทุกกลุ่มอาชีพมีจำนวนเท่ากัน

2. ทรัพย์สินของผู้กู้ยืมและเรือญาติ ผู้กู้มีทรัพย์สินเป็นของตนเองและมีหลักทรัพย์ที่เป็นอสังหาริมทรัพย์ เช่น ที่ดิน และสังหาริมทรัพย์ เช่น รถยนต์ รถจักรยานยนต์ เป็นต้น และเรือญาติสามารถพึ่งพาได้

3. หนี้สินของครอบครัว ผู้กู้ยังมีหนี้สินกับสหกรณ์การเกษตร ธนาคารเพื่อการเกษตร และเป็น หนี้เงินทุนนอกระบบบางส่วน

4. อาชีพหลักของครอบครัว ครอบครัวผู้กู้ยังคงมีอาชีพทางการเกษตรเป็นอาชีพหลักของครอบครัวซึ่งสามารถสร้างรายได้และเลี้ยงครอบครัวได้

5. รายได้หลักของครอบครัว จะมีรายได้จากการทำไร่ ซึ่งจะเป็นรายได้หลักอาชีพเลี้ยงโคนม อยู่ในช่วง 20,001-30,000 บาท ร้อยละ 53.8 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 223 ครัวเรือน แสดงดังตารางในตารางที่ 16

ตารางที่ 16 แสดงรายได้เฉลี่ยของประชากรหมู่บ้านบ้านไร่

รายได้เฉลี่ย	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
1,000-5,000	2	0.9
5,00-10,000	2	0.9
10,001-20,000	15	6.7
20,001-30,000	120	53.8
30,001-50,000	79	35.4
50,001-100,000	5	2.2
รวม	223	100

(ที่มา บร. 1 เดือนธันวาคม 2545)

จากตารางที่ 16 จะเห็นว่ารายได้โดยเฉลี่ยส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 20,000-30,000 บาท มีจำนวน 120 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 53.8 ของจำนวน 223 ครัวเรือน ซึ่งแสดงรายได้หลักของครอบครัว ดังนี้

รายได้หลักของครอบครัว

จากการเลี้ยงโคนม จำนวน 22 ราย

ปัจจัยนำเข้าที่ดี ได้แก่

- การศึกษาหาเทคนิคใหม่ๆ มาปรับปรุงการเลี้ยงโคนม
- ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพในการเลี้ยงโคนมของผู้กู้
- ที่ดินในการเลี้ยงโคนมอย่างถูกวิธีและมีคุณภาพ
- จำนวนเงินทุนของผู้กู้ นอกเหนือจากเงินกู้ของกองทุน

กระบวนการที่ดี ได้แก่

- การหาความรู้เพิ่มเติมของผู้รู้ ในการเลี้ยงโคนม
- การที่ผู้รู้รู้จักเลือกตลาดในการส่งนํ้านมดิบในราคาสูง
- การที่ผู้รู้เลี้ยง โคนมอย่างถูกวิธีและมีคุณภาพ
- มีการคัดเลือกแม่โคนมที่มีลักษณะดี แข็งแรง ให้นํ้านมดี

ผลผลิตที่ดีด้านคุณภาพและปริมาณที่เหมาะสม ได้แก่

- ผู้ผู้มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการเลี้ยงโคนม สามารถขายนํ้านมดิบและตัวโคนมใน

ราคาที่สูง

- ผู้รู้สามารถเพิ่มจำนวน โคนมของตนจากทุนเดิม

อาชีพทำไร่ข้าวโพด,มันสำปะหลัง,อ้อย จำนวน 41 ราย (บร.4 เดือนธันวาคม 2544)

ปัจจัยนำเข้าที่ดี ได้แก่

- ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพในการทำไร่ข้าวโพดและมันสำปะหลัง
- เมล็ดพันธุ์ที่ดี
- จำนวนเงินทุนของผู้รู้ นอกเหนือจากเงินกู้ของกองทุน

กระบวนการที่ดี ได้แก่

- การหาความรู้เพิ่มเติมในการทำไร่ข้าวโพด ,มันสำปะหลัง เช่น การใช้สมุนไพร

และปุ๋ยชีวภาพ

อาชีพเลี้ยงปลา จำนวน 1 ราย

- ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพในการเลี้ยงปลาเป็นอย่างดี

อาชีพค้าขาย จำนวน 10 ราย

- เป็นการขายของชำ และอาหารตามสั่ง ซึ่งเป็นรายได้ดีมีเงินทุนหมุนเวียนทุกวัน

อาชีพด้านบริการ (ช่างตัดผม) จำนวน 1 ราย

- มีประสบการณ์และความชำนาญในวิชาชีพของตน
- การหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อพัฒนาอาชีพ

2.2.2 ผลการประเมินอาชีพกลุ่มผู้รู้

ปัจจัยนำเข้าที่ดี ได้แก่

- การศึกษาหาเทคนิคใหม่ๆมาปรับปรุงการเลี้ยง โคนม
- ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพในการเลี้ยง โคนมขององผู้รู้
- ที่ดินในการเลี้ยง โคนม เนื่องจากผู้รู้มีที่ดินในการเลี้ยง โคนมเป็นของกองทุน
- จำนวนเงินทุนของผู้รู้ นอกเหนือจากเงินกู้ของกองทุน

กระบวนการที่ดี ได้แก่

- การหาความรู้เพิ่มเติมของผู้กู้ในการเลี้ยงโคนม
- การที่ผู้กู้รู้จักเลือกตลาดในการส่งนมดิบในราคาสูง
- การที่ผู้กู้เลี้ยงโคนมอย่างถูกวิธีและมีคุณภาพ
- มีการคัดเลือกแม่โคนมที่มีลักษณะดี แข็งแรง ให้น้ำนมดี

ผลผลิตที่ดีด้านคุณภาพและปริมาณที่เหมาะสม ได้แก่

- ผู้กู้มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการเลี้ยงโคนม สามารถขายน้ำนมดิบและตัวโคนมในราคาที่สูง
- ผู้กู้สามารถเพิ่มจำนวนโคนมของคนจากทุนเดิม

ตารางที่ 17 แสดงกลุ่มอาชีพของผู้กู้กองทุนหมู่บ้านบ้านไร่

ประเภท	จำนวนผู้กู้เงิน (ราย)	ร้อยละ
กลุ่มอาชีพการเกษตร		
เลี้ยงโคนม	22	29.3
เลี้ยงปลา	1	1.3
ทำไร่ข้าวโพด		
มันสำปะหลัง อ้อย	41	54.6
กลุ่มอาชีพค้าขาย		
ค้าขายของชำ	10	13.3
กลุ่มอาชีพด้านบริการ		
ช่างตัดผม	1	1.3
รวม	75	100

(ที่มา บร. 4 เดือนธันวาคม 2544)

จากตารางที่ 17 จะเห็นว่ากลุ่มอาชีพการเกษตร เลี้ยงโคนมคิดเป็นร้อยละ 29.3 ของผู้กู้ 22 ราย เลี้ยงปลาคิดเป็นร้อยละ 1.30 ของจำนวนผู้กู้ 1 ราย กลุ่มอาชีพทำไร่ข้าวโพด มันสำปะหลัง อ้อย คิดเป็นร้อยละ 54.60 ของจำนวนผู้กู้ 41 ราย กลุ่มอาชีพค้าขายคิดเป็นร้อยละ 13.30 ของจำนวนผู้กู้ 10 ราย กลุ่มอาชีพบริการช่างตัดผมคิดเป็นร้อยละ 1.30 ของจำนวนผู้กู้ 1 ราย

สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

การบรรลุเป้าหมายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนแห่งชาติทั้ง 5 ข้อ พบว่า

1. การเกิดกองทุน พบว่า ได้มีการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านขึ้น โดยความร่วมมือจากประชาชนในหมู่บ้าน ซึ่งให้การสนใจสมัครเข้าเป็นสมาชิก และการปฏิบัติตามข้อบังคับ และระเบียบกองทุนหมู่บ้านบ้านไร่

2. ระบบบริหารกองทุน พบว่า มีการดำเนินการบริหารกองทุนโดยคณะกรรมการ 15 ท่าน ซึ่งมาจากการเลือกตั้ง จากสมาชิกกองทุนเป็นผู้กมือสนับสนุน ให้เข้ามาทำหน้าที่ของแต่ละท่าน ที่ได้รับคัดเลือก โดยกรรมการแต่ละท่านต่างก็มีประสบการณ์ ในการเป็นคณะกรรมการของกลุ่มองค์กรในหมู่บ้าน

หลักในการบริหารงานใช้หลักของประชาธิปไตย คืออำนาจการตัดสินใจไม่ได้อยู่ที่ประธานกองทุนหมู่บ้านเพียงคนเดียว แต่ต้องเป็นการยอมรับของคณะกรรมการ ด้วย

3. การเรียนรู้พึ่งพาตนเอง พบว่า ผู้กู้แต่ละรายได้มีการพัฒนาการเรียนรู้ ด้วยตนเองในระดับหนึ่ง คือ การมีความคิดที่จะดำเนินโครงการอย่างไรเพื่อให้ประสบความสำเร็จ โดยการสอบถามจากผู้ที่มีประสบการณ์มาก่อน หรือการศึกษาจากผลการดำเนินงานของตนเองแล้วนำมาปรับปรุง แก้ไข ถือเป็น การเรียนรู้และพึ่งพาตนเอง

4. การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ พบว่า มีการสนับสนุนเงินทุนในการประกอบอาชีพ ทำให้เกษตรกรมีรายได้ จากการดำเนินกิจการ หรือจากเดิมที่มีรายได้น้อย เมื่อนำเงินมาลงทุนเพิ่มในส่วนของเดิม ผลผลิตที่ได้มีเพิ่มสูงขึ้น ผลตอบแทนก็จะเพิ่มสูงขึ้นด้วย ถ้าหากการดำเนินกิจการได้ผลตอบแทนที่คุ้มค่า เช่นนี้ไปเรื่อยๆ แน่แน่นอนว่า ย่อมสามารถที่จะเป็นภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจได้อย่างดี

5. การมีศักยภาพ และความเข้มแข็ง พบว่า ชุมชนมีความเข้มแข็งมากพอที่จะดำเนินโครงการกองทุนหมู่บ้านให้ดำเนินกิจการต่อไป และมีศักยภาพเพียงพอต่อความยั่งยืนของกองทุน

ปัจจัยด้านบวก และด้านลบที่ส่งเสริมและขัดขวางการบรรลุวัตถุประสงค์

1. ปัจจัยทางด้านบวก พบดังนี้

- ความสามัคคีของคนในชุมชน
- ความซื่อสัตย์ของสมาชิกกองทุนที่ทำการกู้ยืมเงิน
- การมีผู้นำที่มีความยุติธรรม
- การที่คนในชุมชนมีการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชน
- การรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2. ปัจจัยค้นพบ พบดังนี้

- พื้นฐานทางการศึกษาส่วนใหญ่ของคนในหมู่บ้าน อยู่ในระดับที่น้อย
- ยังขาดบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญชำนาญในเรื่องของการทำบัญชีกองทุน

6. การเกิดองค์กรเครือข่ายการเรียนรู้ พบว่า มีการจัดการประชุมประชาชนกองทุนหมู่บ้าน และ คณะกรรมการเดือนละ 1 ครั้ง โดยทางอำเภอปากช่องเป็นผู้สนับสนุนให้มีการประชุมเพื่อรับทราบปัญหาในการดำเนินงาน และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้ระหว่างหมู่บ้าน และชุมชน และได้มีการถ่ายทอดความรู้ให้กับสมาชิกกองทุนได้รับทราบในอีกลำดับหนึ่ง

7. ความเข้มแข็ง

1. ความเข้มแข็งของชุมชนตามทัศนะของประชาชนในท้องถิ่น พบว่า มีความรักในแผ่นดินที่ซึ่งใช้เป็นที่หล่อเลี้ยงชีวิต ให้กับตนเอง และคนในครอบครัว จึงมีความต้องการที่จะให้มีการพัฒนาไปในทางที่ดีเกิดขึ้น ฉะนั้นจึงเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นถึงความเข้มแข็งของชุมชนที่มีแนวโน้มที่จะยังคงมีอยู่และยั่งยืนตลอดไป ดังแสดงในตารางที่ 18

ตารางที่ 18 ความเข้มแข็งของกองทุนหมู่บ้านบ้านไร่

ตัวชี้วัด	เกณฑ์ที่ใช้วัด	ครั้งที่ 1		เกณฑ์ที่ใช้วัด	ครั้งที่ 2	
		จำนวน	ร้อยละ		จำนวน	ร้อยละ
ชุมชนมีความสามัคคี	มาก	40	33.33	มาก	40	33.34
	ปานกลาง	60	50.00	ปานกลาง	65	54.16
	น้อย	20	16.66	น้อย	15	12.50
ชุมชนมีความซื่อสัตย์	มาก	35	29.16	มาก	70	58.34
	ปานกลาง	75	62.50	ปานกลาง	35	25.00
	น้อย	10	8.34	น้อย	15	16.66
ชุมชนยกย่องคนทำความดี	มาก	20	16.64	มาก	40	33.34
	ปานกลาง	80	66.66	ปานกลาง	60	50.00
	น้อย	20	16.60	น้อย	20	16.66
ชุมชนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	มาก	10	8.34	มาก	30	25.00
	ปานกลาง	95	79.16	ปานกลาง	60	50.00
	น้อย	15	12.50	น้อย	30	25.00
มีโอกาสนหาความรู้เพิ่ม	ใช่	65	54.16	ใช่	70	58.34
	ไม่ใช่	55	45.84	ไม่ใช่	50	41.66
มีอาชีพเลี้ยง	เพิ่มขึ้น			เพิ่มขึ้น		

ครอบครัวได้	เท่าเดิม	120	100.00	เท่าเดิม	120	100.00
มีความอบอุ่น	เพิ่มขึ้น			เพิ่มขึ้น		
	เท่าเดิม	120	100.00	เท่าเดิม	120	100.00
กลุ่มองค์กร 1	เพิ่มขึ้น			เพิ่มขึ้น		
องค์กร	เท่าเดิม	120	100.00	เท่าเดิม	120	100.00
รับฟังความคิดเห็นของสมาชิก	มาก	40	33.33	มาก	60	50.00
	ปานกลาง	60	50.00	ปานกลาง	20	16.66
	น้อย	20	16.66	น้อย	40	33.34
มีการช่วยเหลือเด็กสตรี คนชรา	มาก	30	25	มาก	70	58.40
	ปานกลาง	65	54.16	ปานกลาง	30	25.00
	น้อย	25	20.84	น้อย	20	16.60
มีผู้นำที่มีคุณธรรม ยุติธรรม	ใช่	65	54.16	ใช่	85	70.83
	ไม่ใช่	45	37.50	ไม่ใช่	25	20.83
	ไม่แน่ใจ	10	8.33	ไม่แน่ใจ	10	8.34
ร่วมกันแก้ไขปัญห	ใช่	80	66.66	ใช่	90	75.00
	ไม่ใช่	40	33.33	ไม่ใช่	30	25.00

(ที่มา บร. 2 , บร.7 เดือน มิถุนายน 2545)

จากตารางที่ 18 จะเห็นว่าจากการสัมภาษณ์และใช้แบบ บร. 2 และ บร.7 ในการเก็บข้อมูลครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 จะพบว่า

ความเข้มแข็งระดับมาก ดังนี้ ความซื่อสัตย์ การรับฟังความคิดเห็นของสมาชิก การช่วยเหลือเด็ก สตรี คนชรา

ความเข้มแข็งระดับปานกลาง ดังนี้ ความสามัคคี ความซื่อสัตย์ การยกย่องคนทำความดี การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การรับฟังความคิดเห็นของสมาชิก การช่วยเหลือเด็ก สตรี คนชรา

บรรณานุกรม

ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือน รายหมู่บ้าน จปฐ 2. 2544

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านบ้านไร่. 2544. ระเบียบข้อบังคับกองทุนหมู่บ้านบ้านไร่.

คณะกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงาน กองทุนหมู่บ้านระดับอำเภอ. 2544. ยุทธศาสตร์กองทุนหมู่บ้านยั่งยืน. กรุงเทพฯ.

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงาน. 2544. คู่มือสำหรับประชาชน เพื่อเตรียมการจัดตั้ง และดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงาน. 2544. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วย คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544 ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544 . กรุงเทพฯ : บริษัท สหพัฒนาการพิมพ์ จำกัด.

คณะกรรมการอำนวยการงานพัฒนาคุณภาพชีวิต ของประชาชนในชนบท (พชน.). 2544. กชช 2 ค. กรุงเทพฯ : เสริมเสริมกิจการพิมพ์.

สถาบันราชภัฏ, สำนักงาน. 2545. ชุดวิชาการวิจัยชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี : บริษัท เอส.อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด

สถาบันราชภัฏ, สำนักงาน. 2545. ชุดวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 1. นครราชสีมา : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ทัศนทองการพิมพ์.

บุญธรรม จิตต์อนันต์. 2540. การวิจัยทางสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.